Socialutskottets betänkande 1985/86:30

om anslag m.m. till Omsorg om barn och ungdom (prop. 1985/86:100, bil. 7 delvis)

SoU
1985/86:30

I betänkandet behandlas i proposition 1985/86:100 bil. 7 framlagda förslag under F. Omsorg om barn och ungdom. I anslutning härtill behandlas 42 motionsyrkanden.

Till betänkandet har fogats 27 reservationer av s, m, fp, c och vpk samt ett särskilt yttrande (fp).

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag till statsbudget vad avser medelsanvisningen till omsorg om barn och ungdom. Utskottets m-ledamöter reserverar sig mot medelsanvisningen såvitt avser barnmiljörådet (anslaget F 3).

Utskottet behandlar i anslutning till budgetpropositionen i aktuella delar ett stort antal motionsyrkanden.

Flera motioner rör statsbidragen till barnomsorgen (anslaget F 1). En utskottsmajoritet bestående av m-, fp- och c-ledamöterna föreslår med ordförandens utslagsröst att riksdagen med anledning av motioner (m, fp, c) ger regeringen till känna vad utskottet anfört om statsbidragssystemet för barnomsorgen. Utskottet anför att statsbidraget bl.a. skall vara neutralt gentemot alla omsorgsformer oavsett huvudman, att familjedaghem och deltidsförskola inte får diskrimineras samt att kommunerna skall vara skyldiga att uppta alternativa omsorgsformer i sina barnomsorgsplaner. Utskottets s-ledamöter reserverar sig till förmån för avslag på samtliga motionsförslag angående statsbidragssystemet. Vpk-ledamoten reserverar sig till förmån för vpk:s förslag.

Utskottet avstyrker vidare motionsyrkanden från vpk rörande bl.a. utbyggnaden, kvalitetsnormer som förutsättning för bidrag samt om utbildning och fortbildning av barnomsorgspersonalen m.m. Vpk reserverar sig häremot.

Utskottet avstyrker också motionsyrkanden (m) och (c) om den pedagogiska inriktningen m.m. i barnomsorgen, ett motionsyrkande (c) om föräldrautbildning samt ett yrkande (s) om teckenspråk i förskolan.

Under F 1 behandlas också ett antal motionsyrkanden (m) om skolförberedande verksamhet. Samtliga yrkanden avstyrks. Vidare behandlas under F 1 motioner om befrielse från arbetsgivaravgift vid anlitande av privat barnomsorg (c), om information om alternativ barnomsorg (c), om

1 *Riksdagen 1985/86. 12 saml. Nr 30*

kommunalt stöd till alternativ barnomsorg (m) samt om centralt stöd till familjedaghemmen (c). Även dessa motionsyrkanden avstyrks. Utskottets m-, fp- och c-ledamöter reserverar sig gemensamt till förmån för det sistnämnda yrkandet.

Med anledning av en motion (c) om dagbarnvårdares rätt att räkna in egna förskolebarn i underlaget för anställningen som dagbarnvårdare uttalar utskottet som sin mening att, oavsett den kommunalrättsliga bedömningen, statsbidrag inte bör utgå för barn som är dagbarnvårdarens egna. Motionen avstyrks. Mot motiveringen till avstyrkandet reserverar sig m-, fp- och c-ledamöterna.

Motioner om rökfri barnomsorg (s) och om en kartläggning av hälsoförhållanden m.m. i barnomsorgen (m) avstyrks. Med anledning av en motion (s) föreslår utskottet att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utredning bör klarlägga varför LO-gruppernas barn i så låg utsträckning kommer i åtnjutande av kommunal barnomsorg och även i övrigt belysa orsakerna till den sociala snedrekryteringen inom barnomsorgen.

Ett motionsyrkande (c) rörande psykiskt utvecklingsstörda barn i förskolan avstyrks.

M-, fp-, c- och vpk-ledamöterna reserverar sig till förmån för sina förslag i resp. motioner.

Under anslaget F 2 behandlas ett motionsyrkande (s) om viss ökad rätt till hemspråksträning för förskolebarn. Utskottet uttalar med anledning av motionen att statsbidrag under vissa förutsättningar bör utgå till hemspråksträning för barn med separerade föräldrar där den andra föräldern har ett annat modersmål än svenska.

Under F 4 behandlas ett motionsyrkande (fp) om uppgiften för den utredning som har att se över kostnaderna för internationella adoptioner. Utskottet avstyrker motionsyrkandet, men understryker sitt tidigare uttalande att utredningens uppgift bör vara att utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption.

FEMTE HUVUDTITELN

Omsorg om barn och ungdom

1 F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg

Regeringen har under punkt F 1 (s. 115–177) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunal barnomsorg för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 8490000000 kr.

Motioner

I motion 1985/86:So603 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 2 och 3),

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till reformerat statsbidrag till barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen.

3. att riksdagen – i avvaktan på förslag enligt yrkande 2 – beslutar att riktlinjerna för nuvarande statsbidrag till barnomsorgen ändras så att bidragen utgår med samma belopp och på i övrigt lika villkor oavsett om förskolan drivs i kommunal eller enskild regi.

I motion 1985/86:So604 av Karin Söder m.fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 3 och 7),

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts motionen,

7. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag innebärande att befrielse från arbetsgivaravgiften skall föreligga för utbetald lön upp till 20000 kr. för föräldrar som anlitar privat barnomsorg, vilken inte innebär statsbidrag.

I motion 1985/86:So606 av Alf Svensson (c) hemställs, såvitt här är i fråga, (yrkandena 1, 2, 5 och 6),

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förskolans pedagogiska verksamhet skall förankras i kristna grundvärderingar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts när det gäller föräldrautbildning,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till statsbidragssystem till förskolan i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts när det gäller daghemstaxorna.

I motion 1985/86:So607 av Lars Werner m.fl. (vpk) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1–7 och 10–12),

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om att förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i daghem och fritidshem t. o. m. 12 års ålder snarast föreläggs riksdagen och att därvid beaktas vad i motionen sägs om inriktningen mot kollektiv kommunal barnomsorg,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 50000 nya platser under budgetåret 1986/87,

3. att riksdagen uttalar sig för en förändring av statsbidraget till barnomsorgen i enlighet med vad som sägs angående deltidsförskolan samt hemställer hos regeringen om förslag om nytt statsbidragssystem,

4. att riksdagen uttalar att anordningsbidraget bör utgå tills utbyggnadsbehovet av daghem och fritidshem är täckt,

5. att riksdagen hos regeringen begär utarbetandet av förslag angående extra förstärkningsresurser inom barnomsorgen att utgå till bostadsområden med svåra sociala problem,

6. att riksdagen uttalar sig för en höjning av barnomsorgsavgiften till 2,90%,

7. att riksdagen uttalar att för kommunerna bindande kvalitetsnormer för barnomsorgen bör utarbetas och fastställas innebärande

a) att ytnormen återinförs och fastställs till 9–9,5 m^2 per plats,

b) att gruppstorleken fastställs till högst 10 barn i åldern 0,5–3 år, till 15

barn i åldrarna 3–7 år och 7–12 år och 12–15 barn i s.k. utvidgad syskongrupp,

c) att personaltätheten fastställs till 0,40 i åldersgruppen 0,5–3 år, 0,20 i åldersgruppen 3–7 år och 0,17 i åldersgruppen 7 år och uppåt,

10. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att regler för allmän behörighet för personal med arbete i barngrupp inom barnomsorgen införs,

11. att som en följd av yrkande 10 riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att bereda redan anställd personal inom utbildningsyrket och som saknar formell behörighet möjlighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet,

12. att riksdagen uttalar att personalen inom barnomsorgen genom kommunens försorg bör beredas möjlighet till fortbildning motsvarande 30 timmar per år,

I motion 1985/86:So608 av Margareta Persson (s) och Berit Bölander (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att socialstyrelsen får i uppdrag att initiera sin informationsverksamhet med syfte att uppnå en rökfri barnomsorg.

I motion 1985/86:So609 av Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunnel Jonäng (c) hemställs att riksdagen beslutar om ett rättvist statsbidragssystem för barnomsorgen som får bort de orättvisor som påvisats i motionen.

I motion 1985/86:So610 av Anita Johansson m.fl. (s) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts vars syfte skall vara att se över orsakerna till den sociala snedrekryteringen som finns inom den kommunala barnomsorgen,

2. att riksdagen begär att regeringen genom socialstyrelsen kontinuerligt följer upp frågan om barnomsorg på obekväma arbetstider i den kommunala barnomsorgsplaneringen.

I motion 1985/86:So612 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att erfarenheter av alternativ barnomsorg sammanställs och att information därom ges till kommunerna.

I motion 1985/86:So613 av Ann-Cathrine Haglund (m) och förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att benämningen förskola endast bör användas för en skolförberedande förskola,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att diskrimineringen av deltidsförskolan i statsbidragshänseende skall upphöra,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att deltidsförskolan bör utvecklas till en skolförberedande förskola,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolan bör vara huvudman för en sådan förskola,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolöverstyrelsen bör utforma det pedagogiska programmet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att enskilda skolförberedande förskolor skall uppmuntras.

I motion 1985/86:So614 av Ulf Adelsohn m.fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 6–10 och 12),

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskild barnomsorg som för kommunal och som även i övrigt uppfyller i motionen anförda krav,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av socialtjänstlagen med syfte att alternativ barnomsorg skall garanteras ett kommunalt stöd likvärdigt motsvarande stöd till kommunal barnomsorg,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolstyrelsen skall ansvara för den verksamhet i förskolan under året närmast före skolstarten som förbereder barnen för lågstadiet samt att skolöverstyrelsen bör utforma det pedagogiska programmet för denna skolförberedande verksamhet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att det pedagogiska programmet för förskolan bygger på och syftar till att hos barnen inpränta den respekt för medmänniskors självbestämmande, lika värde och integritet, samt för alla de demokratiska principer i övrigt, som vilar på västerländsk kristen grund,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att barnen i förskolan inte får utsättas för ensidiga värderingar eller för annan verksamhet som uppenbart riskerar strida mot föräldrarnas inställning i känsliga och väsentliga frågor,

12. att riksdagen hos regeringen begär en genomgripande undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen samt av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem.

I motion 1985/86:So617 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som ovan anförts om dagbarnvårdares rätt att även räkna in egna förskolebarn i underlaget för anställningen som dagbarnvårdare.

I motion 1985/86:So619 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att de hörselhandikappades teckenspråk ingår som obligatoriskt ämne i förskolans läroplan.

Motivering till motionen finns i motion 1985/86:Ub828.

I motion 1985/86:So624 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av att familjedaghemmen får det stöd från centralt håll som deras viktiga uppgift i barnomsorgen förtjänar.

I motion 1985/86:So625 av Gunhild Bolander (c) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om effekterna för utvecklingsstörda barn av den nya omsorgslagen.

I motion 1985/86:So626 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen beslutar att höja barnomsorgsavgiften med 0,5 procentenheter för att finansiera införande av vårdlön enligt vad som anförts i motion 1985/86:So606 av Alf Svensson.

Motivering till motionen finns i motion 1985/86:Sk350.

I motion 1985/86:Fi713 av Lars Leijonborg (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 3), att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändringar i statsbidragsreglerna så att det blir möjligt med privata daghem.

Utskottet

Allmän bakgrund

Hösten 1983 antog riksdagen ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen, vilket trädde i kraft den 1 januari 1984 (prop. 1983/84:9, SoU 12, rskr. 43). Det nya systemet innebar en övergång från bidrag per plats till bidrag per barn och var bl.a. avsett att främja ett förbättrat resursutnyttjande i kommunerna och att begränsa den automatiska ökningen av statsbidragen utan att de pedagogiska och sociala målen åsidosattes (se vidare nedan).

Riksdagen beslutade den 4 december 1985 om principerna för att förverkliga en rätt för alla barn att delta i kommunal barnomsorgsverksamhet från ett och ett halvt års ålder till dess de börjar skolan (prop. 1984/85:209, SoU 1985/86:5, rskr. 27).

För barn vars vårdnadshavare förvärvsarbetar eller studerar skall rätten avse plats i kommunalt daghem, föräldrakooperativ eller familjedaghem. För barn som är i familjedaghem eller vars föräldrar är hemarbetande skall rätten gälla deltagande i öppen förskola eller plats i deltidsgrupp. Den angivna målsättningen skall främjas genom en planmässig utbyggnad som innebär att barnomsorgen för alla barn inom åldersgruppen är fullt utbyggd senast år 1991.

För att underlätta utbyggnaden har riksdagen beslutat om vissa höjningar av statsbidragen inom det bidragssystem riksdagen beslutade om hösten 1983. Vidare har införts statsbidrag för deltidsgruppernas verksamhet. Statsbidrag för kommunal barnomsorg utgår från den 1 januari 1986 enligt förordningen (1983:993) om statsbidrag till kommunal barnomsorg (ändrad senast 1985:971) för inskrivna barn i följande omsorgsformer och med följande belopp.

	Bidrag per barn kr.
Daghem	
Inskrivna minst 7 tim./dag	22000
Inskrivna mellan 4 och 7 tim./dag	12500
Fritidshem	7000
Familjedaghem	
Inskrivna minst 7 tim./dag	16500
Inskrivna mindre än 7 tim./dag	7500

Vidare lämnas statsbidrag med 30000 kr. per år för varje kommunalt anställd helårsarbetare som är direkt sysselsatt i barngrupp i daghem, fritidshem, öppen förskola och deltidsgrupp.

För barn med behov av särskilt stöd lämnas statsbidrag med 7500 kr. per år för varje tiotal barn som är inskrivna i kommunens daghem eller fritidshem.

Statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer lämnas till kommunen med hänsyn till antalet inskrivna barn och anställda i sådan verksamhet. Statsbidrag lämnas inte barnomsorgsverksamhet som bedrivs i vinstsyfte.

Riksdagen beslutade vidare den 4 december 1985 om ett tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem (prop. 1984/85:209, SoU 5, rskr. 27). Bidraget utgår per avdelning i daghem och fritidshem där byggnationen har igångsatts efter den 30 juni 1985 men före den 1 juli 1986. Bidrag utgår med 300000 kr. eller, vid ombyggnad, högst 50% av de faktiska kostnaderna, dock högst 300000 kr. Bidraget beviljas och betalas ut av socialstyrelsen.

Vidare avsätts inom ramen för statsbidraget till barnomsorgen årligen medel för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Dessa medel fördelas efter beslut av regeringen.

Bidragssystemet finansieras genom en socialavgift. Avgiften är 2,2% av avgiftsunderlaget.

Socialstyrelsen planerar att under våren 1986 ge ut ett pedagogiskt program för förskolan. Under år 1986 planeras utgivning av förslag till arbetsplan för familjedaghem och året därpå en färdig arbetsplan. År 1987 skall enligt planerna även ett pedagogiskt program för fritidshem komma ut.

Regeringen har den 13 mars 1986 lagt fram en proposition om fritidshemsverksamhetens organisation, mål och innehåll för barn i åldern 7–12 år samt vissa förändringar i statsbidragssystemet (prop. 1985/86:152). Propositionen behandlas av utskottet i betänkande SoU 1985/86:31, vartill hänvisas.

Statsbidragsregler för barnomsorgen

I ett flertal motioner läggs från skilda utgångspunkter fram förslag till annorlunda utformade statsbidragssystem.

I motion 1985/86:So603 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) begärs förslag till reformerat statsbidrag till barnomsorgen i enlighet med vad som anförs i motionen *(yrkande 2)*. Enligt motionärerna bör statsbidragssystemet ändras så att visst bidrag i fortsättningen utgår per barn i förskoleåldern inom kommunen. De förtroendevalda i kommunen bör inom denna ram anförtros att fördela medlen till barnomsorg på det sätt som bäst motsvarar behovet i resp. kommun. I avvaktan på en större reform av statsbidragssystemet i enlighet med yrkande 2 hemställer motionärerna att riktlinjerna för nuvarande statsbidrag till barnomsorgen ändras så att bidragen utgår med samma belopp och på övrigt lika villkor oavsett om förskolan drivs i kommunal eller enskild regi *(yrkande 3)*.

I motion 1985/86:Fi713 av Lars Leijonborg (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändringar i statsbidragsreglerna så att det blir möjligt med privata daghem *(yrkande 3)*. Enligt motionären bör sådana statsbidragsregler som diskriminerar privat verksamhet, t. ex. Lex Pysslingen, avskaffas. Med Lex Pysslingen förstås de statsbidragsregler riksdagen beslutade om våren 1984 i syfte att hindra statsbidrag till barnomsorg som bedrivs i vinstsyfte.

I motion 1985/86:So604 av Karin Söder m.fl. (c) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisande system i enlighet med vad som anförts i motionen *(yrkande 3)*. Motionärerna anser att statsbidragssystemet bör reformeras i enlighet med de bidragsregler riksdagen antog hösten 1981. Reglerna, som upphävdes genom ett nytt riksdagsbeslut hösten 1982 och därför aldrig kom att träda i kraft, innebar att bidrag skulle utgå med 40% av bruttokostnaden för all barnomsorg som fanns upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner, dvs. daghem, familjedaghem, deltidsförskola, föräldraledd barnomsorg och öppen förskola. De föreslagna bidragsreglerna syftar till större flexibilitet och effektivare resursanvändning. Om en sådan reform genomförs innebär det dessutom, enligt motionärerna, en besparing för statskassan med minst 600 milj. kr.

I *motion 1985/86:So606 av Alf Svensson (c)*, yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till statsbidragssystem till förskolan i enlighet med vad som anförts i motionen *(yrkande 5)*. Förslaget innebär följande. Om vårdlön införs enligt motionärens förslag (se SoU 1985/86:28) kan det personal- och barnrelaterade statsbidraget till barnomsorgen för barn under 7 år utgå ur systemet. Genom vårdlönen kan huvudmannen ta ut en avgift från föräldrarna med ett däremot svarande belopp. Bidraget för barn över 7 år utbetalas enligt nuvarande ordning. Detsamma gäller bidraget till deltidsförskola och öppen förskola. Statsbidrag bör lämnas efter samma grunder som för förskola med kommunal huvudman till förskolor som drivs av föräldrakooperativ, kyrkor, föreningar eller annan huvudman. Förskolor med annan huvudman än kommunen bör få ett startbidrag till inventarier och annan utrustning på 65000 kr. I samma motion yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts när det gäller daghemstaxorna *(yrkande 6)*. Daghemsavgift bör för heltidsplacerade barn uttas med vårdlönen jämte en avgift som kommunen fastställer. För deltidsplacerade barn uttas lägre avgift. I *motion 1985/86:So626* yrkar *samme motionär (c)* att riksdagen beslutar att höja barnomsorgsavgiften med 0,5 procentenheter för att finansiera införande av vårdlön enligt motionärens förslag.

I *motion 1985/86:So607 av Lars Werner m.fl. (vpk)* yrkas att riksdagen uttalar sig för en förändring av statsbidraget till barnomsorgen i enlighet med vad som sägs angående deltidsförskolan samt hemställer hos regeringen om förslag om nytt statsbidragssystem *(yrkande 3)*. Statsbidrag bör inte utgå till deltidsförskolan, anser motionärerna, eftersom detta kan inverka negativt på utbyggnaden av daghemmen. Det nuvarande statsbidragssyste-

met bör ersättas av dels ett driftbidrag, dels ett anordningsbidrag (se vidare nedan). Driftbidraget skall utgå med 75% av de faktiska driftkostnaderna och på så sätt täcka personalkostnaderna. Driftbidraget föreslås finansieras genom att barnomsorgsavgiften höjs från nuvarande 2,2% till 2,9% av löneunderlaget *(yrkande 6)*.

I *motion 1985/86:So609 av Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunnel Jonäng (c)* föreslås att riksdagen beslutar om ett rättvist statsbidragssystem för barnomsorgen som får bort de orättvisor som påvisats i motionen. Enligt motionärerna erhåller barnfamiljerna i Gävleborgs län 37,7 milj. kr. mindre per år i statsbidrag till barnomsorgen än vad arbetsgivare och företagare i länet betalat in i barnomsorgsavgifter. Motionärerna menar att skälet härtill är att statsbidraget i dag är konstruerat så att orter som starkt byggt ut sin barnomsorg får högre statsbidrag. Som exempel härpå nämns att i Stockholms kommun utgick år 1984 statsbidrag till barnomsorg med 23434 kr. per barn under 7 år medan kommunerna Söderhamn och Nordanstig fick 5263 kr. resp. 5401 kr. per barn.

I *motion 1985/86:So613 av Ann-Cathrine Haglund (m) och Ingegerd Troedsson (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att diskrimineringen av deltidsförskolan i statsbidragshänseende skall upphöra *(yrkande 2)*. Härmed torde åsyftas det förhållandet att något barnrelaterat statsbidrag inte utgår till de deltidsgrupper som bedrivs i form av tretimmarsverksamhet.

I *motion 1985/86:So614 av Ulf Adelsohn m.fl. (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskild barnomsorg som för kommunal och som även i övrigt uppfyller i motionen anförda krav *(yrkande 6)*. Motionärerna, som anser att statsbidragen skall vara neutrala i förhållande till omsorgsform och huvudman, anför bl.a. att kommunal förskole- eller skolbarnsomsorg inte får gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem, att deltidsförskolan skall berättiga till motsvarande statsbidrag som heltidsförskolan, att lång daghemsvistelse inte får leda till ett oproportionerligt stort statsbidrag jämfört med kortare vistelsetider samt att statsbidragen också skall ge utrymme för införande av en vårdnadsersättning från den 1 januari 1987.

Utskottet har flera gånger tidigare, senast i november 1985, haft att ta ställning till motioner med olika förslag till principiellt annorlunda utformat statsbidragssystem för barnomsorgen. Flera av motionerna har haft samma innehåll som en del av dem som nu är aktuella (se bl. a. SoU 1984/85:23, s. 5–9 och SoU 1985/86:5 s. 16–18) och har avstyrkts av utskottet, bl.a. med hänvisning till att effekterna av det nya statsbidragssystemet ännu inte utvärderats.

I proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn redovisades resultatet av en enkät genom vilken Svenska kommunförbundet försökt kartlägga vilka effekter det statsbidragssystem som trätt i kraft den 1 januari 1984 kunde förväntas ge upphov till. Enkätresultatet visade bl. a. att statsbidraget under det första verksamhetsåret inneburit ett förbättrat resursutnytt-

jande och en kraftig utbyggnad av verksamheten. Vissa obalanser i bidragssystemet hade konstaterats, nämligen att kommunerna i vissa fall fått högre kostnader för barn inskrivna på deltid i daghem samt för barn inskrivna på heltid i familjedaghem. Dessa obalanser avsågs dock bli kompenserade genom en i propositionen föreslagen höjning av statsbidragen. Socialministern fann de redovisade effekterna av statsbidragssystemet gynnsamma. Utskottet delade denna uppfattning och såg det också som positivt att statsbidragsrätten fr.o.m. den 1 januari 1986 utvidgades beträffande olika former av öppen verksamhet, deltidsgrupper och alternativa barnomsorgsformer.

Beträffande statsbidragen till deltidsförskolan beslutade riksdagen i höstas att deltidsförskolan, som tidigare inte varit statsbidragsberättigad, fr.o.m. den 1 januari 1986 skall få bidrag med 30000 kr. per år för varje kommunalt anställd årsarbetare som är direkt sysselsatt i barngrupperna. Syftet med att utvidga statsbidragsrätten även till deltidsgrupperna var att även barn med hemmavarande föräldrar och barn i familjedaghem skulle ges möjlighet att delta i en pedagogiskt upplagd gruppverksamhet. Utskottet såg det som positivt att statsbidragsrätten utvidgades beträffande deltidsgrupperna.

I årets budgetproposition (s. 116) uppges att effekten och utfallet av de nya statsbidragsreglerna för närvarande inte kan överblickas men att socialstyrelsen aktivt kommer att följa upp konsekvenserna och se om de nya reglerna föranlett omprövningar eller förändringar i kommunernas verksamhet. Utskottet vill vidare erinra om det uppdrag riksrevisionsverket fått av regeringen att analysera kostnadsutvecklingen inom barnomsorgen.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet anser att man redan nu kan konstatera att det nuvarande statsbidragssystemet har sådana brister att det snarast bör avvecklas och ersättas av ett nytt system. Riksdagen bör därför hos regeringen begära att ett förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen skyndsamt utarbetas och framläggs för riksdagen. Vägledande principer vid utarbetandet av ett sådant förslag bör vara att statsbidraget skall vara neutralt gentemot alla omsorgsformer oavsett huvudman samt administrativt lätthanterligt. Familjedaghemmen och deltidsförskolan får inte diskrimineras. Statsbidragssystemet bör inte ensidigt gynna långa vistelsetider. Vidare bör kommunerna vara skyldiga att i barnomsorgsplanerna uppta alla alternativa omsorgsformer som uppfyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas.

Vad utskottet nu anfört om förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen bör riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:So603 (fp) yrkande 2, 1985/86:So604 (c) yrkande 3, 1985/86:So606 (c) yrkandena 5 och 6, 1985/86:So609 (c), 1985/86:So613 yrkande 2 samt 1985/86:So614 (m) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

Det sagda innebär att utskottet avstyrker motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 3.

När det gäller den höjning av barnomsorgsavgiften som föreslås i motion 1985/86:626 (c) och som är avsedd att finansiera den av motionären föreslagna vårdlönen, vill utskottet erinra om att förslaget om vårdlön av-

styrkts av utskottet i betänkande SoU 1985/86:28. Utskottet avstyrker följaktligen även det nu aktuella motionsyrkandet.

Även i motion 1985/86:607 (vpk) föreslås en höjning av barnomsorgsavgiften, detta för att finansiera motionärernas förslag om driftbidrag till barnomsorgen. Utskottet, som ovan avstyrkt förslaget om driftbidrag, avstyrker motionen även i nu aktuell del (yrkande 6).

Utskottet har heller inte ändrat uppfattning i vad gäller statsbidrag till barnomsorg som bedrivs i vinstsyfte. Utskottet vill erinra om sina uttalanden då proposition 1983/84:177 om statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer antogs. Utskottet uttryckte då uppfattningen att de olika skäl mot vinstdrivna daghem som framlagts i propositionen, bl.a. risken för segregation av barnomsorgen och för att oseriösa företag lockas att etablera sig, på ett övertygande sätt visade att statsbidrag inte borde utgå till affärsmässigt drivna daghem och fritidshem (SoU 1983/84:31 s. 9). Vad beträffar annan enskilt bedriven barnomsorgsverksamhet vill utskottet erinra om att den ändring av statsbidragsreglerna som riksdagen beslutade om hösten 1985 innebär att samma bidrag kommer att utgå till daghem och fritidshem drivna av föräldrakooperativ, ideella organisationer m.fl. som till motsvarande kommunala förskolor. Utskottet avstyrker därför också yrkande 3 i motion 1985/86:So603 (fp) vari – i avvaktan på genomförande av motionärernas förstahandsförslag – föreslås att riktlinjerna för statsbidrag till förskolan ändras så att bidrag utgår med samma belopp och på samma villkor oavsett om verksamheten drivs i kommunal eller enskild regi samt motion 1985/86:Fi713 (fp) (yrkande 3), vilken tar sikte på bl. a. företagsdrivna daghem.

Utskottet tillstyrker den av regeringen föreslagna medelsanvisningen för bidrag till kommunal barnomsorg.

Utbyggnaden av barnomsorgen m.m.

I *motion 1985/86:So607 (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om att förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i daghem och fritidshem t. o. m. 12 års ålder snarast föreläggs riksdagen och att därvid beaktas vad i motionen sägs om inriktningen mot kollektiv kommunal barnomsorg *(yrkande 1)*. Motionärerna anser att alla barn skall ha rätt till en god barnomsorg, oavsett om deras föräldrar förvärvsarbetar eller ej. En lagreglering av rätten till barnomsorg skulle påskynda utbyggnaden. Vidare anser motionärerna att resurserna för en utbyggd och kvalitativt bra barnomsorg skall läggas på daghem och fritidshem. Familjedaghemmen bör således avvecklas och ersättas med platser i daghem och fritidshem. De kvinnor som nu arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan arbeta i den kollektiva barnomsorgen.

En motion (vpk) med samma innehåll behandlades av utskottet i anslutning till proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn (SoU 1985/86:5 s. 8–9). I propositionen hade socialministern uttalat att han hade för avsikt att under utbyggnadsperioden och senast år 1991 återkomma till regeringen i *frågan om lagstiftning* för att garantera alla barn en rätt till barnomsorgsplats. Något formellt förslag till riksdagen framlades inte i den delen.

Utskottet uppfattade för sin del socialministerns uttalande som en kraftig markering av den vikt regeringen lägger vid den fortsatta utbyggnaden. Utskottet sade sig dela den synen. Något skäl för riksdagen att redan vid den aktuella tidpunkten uttala sig i frågan om behov av eller innehåll i en eventuell lagstiftning förelåg enligt utskottets mening inte, varför den då aktuella motionen avstyrktes i motsvarande del.

När det gällde *utbyggnadens inriktning* hänvisade utskottet till att det i propositionen anförts att organisationen av den kommunala barnomsorgen borde vila på kommunerna. Den lokalkännedom som finns i den enskilda kommunen var enligt propositionen nödvändig för att en flexibel resursfördelning skulle kunna tillämpas. Utskottet, som delade propositionens bedömning, var inte berett att tillstyrka riksdagsuttalanden som innebar styrning av kommunernas resursfördelning och planering av barnomsorgen. Beträffande familjedaghemmen ville utskottet dessutom framhålla att propositionens förslag till ändrade statsbidragsregler för öppna förskolor och för deltidsgrupper skulle komma att innebära ökade möjligheter till pedagogisk verksamhet för barn i familjedaghem. Motionen avstyrktes således även i den delen.

Sedan föregående riksdagsbehandling har ingenting inträffat som ger utskottet anledning att inta en annan ståndpunkt i dessa frågor. Motion 1985/86:So607 (vpk) avstyrks därför både såvitt gäller lagstadgad rätt till förskoleplats (yrkande 1 i motsvarande del) och beträffande utbyggnadens inriktning (yrkande 1 delvis).

I *samma motion (vpk)* föreslås vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 50000 nya platser under budgetåret 1986/87 *(yrkande 2)*.

Med anledning av en likalydande motion hösten 1985 uttalade utskottet att det ankom på kommunerna att på grundval av SCB:s efterfrågeundersökningar och förhållandena i den enskilda kommunen bestämma utbyggnadstakten med målet att barnomsorgen skall vara fullt utbyggd år 1991. Utskottet avstyrkte därmed motionen (SoU 1985/86:5 s. 10). Utskottet har inte ändrat inställning i frågan och avstyrker därför den nu aktuella motionen (vpk) (yrkande 2).

I syfte att stimulera utbyggnaden av daghem och fritidshem beslutade riksdagen, som ovan nämnts, i december 1985 om ett tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem. Bidraget utgår per avdelning i daghem och fritidshem där byggnadsarbetena har igångsatts under tiden 1 juli 1985 – 30 juni 1986 och slutförts senast den 31 december 1986. Bidrag utgår med 300000 kr. eller, vid ombyggnad, högst 50% av de faktiska kostnaderna.

I *motion 1985/86:So607 (vpk)* föreslås att riksdagen uttalar att anordningsbidraget bör utgå tills utbyggnadsbehovet av daghem och fritidshem är täckt *(yrkande 4)*.

Enligt utskottets mening bör effekterna på utbyggnaden av det tillfälliga anordningsbidraget avvaktas innan ställning tas till frågan om förlängning

av bidraget utöver den beslutade perioden. Hänsyn måste också tas till den ekonomiska situationen i övrigt. Motionen (vpk) avstyrks därför såvitt nu är i fråga (yrkande 4).

Kvalitetsnormer m.m. inom barnomsorgen

I år liksom flera gånger tidigare har *vänsterpartiet kommunisterna* föreslagit att det skall utarbetas för kommunerna bindande kvalitetsnormer för barnomsorgen beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet *(motion 1985/86:So607 yrkande 7)*.

Utskottet avstyrkte senast våren 1985 ett motsvarande motionsyrkande och hänvisade till tidigare i olika sammanhang gjorda uttalanden att kommunerna vad gäller barnomsorgsverksamheten inte bör bindas av detaljerade föreskrifter som fastslagits av statsmakterna (SoU 1984/85:23 s. 12). Utskottet underströk emellertid att detta innebar att ett stort ansvar lades på kommunerna då det gällde kvalitetskraven på barnomsorgen. Vidare erinrade utskottet om vad som i propositionen om nytt statsbidragssystem anförts om att borttagandet av vissa statliga regler inte fick leda till en kvalitativ utarmning av förskolan (prop. 1983/84:9 s. 4).

I proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn underströks ytterligare att det är kommunen som beslutar i frågor av organisatorisk art, t.ex. när det gäller barngruppernas storlek, personaldimensionering, lokalutformning m.m. I propositionen framhölls dock att socialstyrelsen även fortsättningsvis noggrant bör följa utvecklingen i kommunerna i dessa frågor (s. 17).

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker alltså motion So607 (vpk) såvitt där föreslås att bindande normer beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet skall fastställas *(yrkandena 7 a, b och c)*.

I *samma motion (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär utarbetandet av förslag angående extra förstärkningsresurser inom barnomsorgen att utgå till bostadsområden med svåra sociala problem *(yrkande 5)*. Dessa förstärkningsresurser bör, enligt motionärerna, utgå utöver det nuvarande bidraget till barn med behov av särskilt stöd. De nya bidragen skulle kommunerna kunna ansöka om hos socialstyrelsen.

Det statsbidragssystem för barnomsorgen som infördes den 1 januari 1984 syftar till att ge kommunerna stor frihet att utforma sin barnomsorg, så att de lokala förutsättningarna kan tas till vara och resurser styras dit de behövs. Staten ger redan ett betydande ekonomiskt stöd till den kommunala barnomsorgen. Det ankommer på kommunerna att utnyttja detta på bästa sätt och att inom ramen för tillgängliga resurser besluta om särskilda förstärkningar där sådana behövs.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen såvitt nu är i fråga (yrkande 5).

I överensstämmelse med tidigare motionsförslag från vänsterpartiet kommunisterna har partiet på nytt tagit upp frågor om kompetens och fortbildning för personalen inom barnomsorgen. Sålunda föreslås i *motion 1985/86:So607 (vpk)* att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som innebär att regler för allmän behörighet för personal med arbete i barngrupp inom barnomsorgen införs *(yrkande 10)*. Som en följd av detta yrkande föreslår motionärerna vidare att redan anställd personal som saknar formell behörighet bereds möjlighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet *(yrkande 11)*. Motionärerna föreslår slutligen att riksdagen uttalar att personalen inom barnomsorgen genom kommunens försorg bör beredas möjlighet till fortbildning motsvarande 30 timmar per år *(yrkande 12)*.

När det gäller regler för allmän behörighet för personal inom barnomsorgen och möjlighet för personal utan formell behörighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet har utskottet tidigare avstyrkt sådana yrkanden med hänvisning till att det skulle strida mot kommunernas frihet att ordna barnomsorgen om riksdagen skulle fatta beslut om särskilda behörighetsregler eller om att viss andel av personalen skulle ha genomgått visst slag av utbildning (se bl.a. SoU 1983/84:18 s. 20). Utskottet har som ett ytterligare skäl för sitt ställningstagande hänvisat till att UHÄ inlett en översyn av barnomsorgsutbildningen. Ett förslag till ändrad utbildning har numera remissbehandlats och är föremål för överväganden inom UHÄ. Sedan föregående riksdagsbehandling har därutöver ingenting framkommit sam ger riksdagen anledning att ändra sin inställning i dessa frågor. Utskottet avstyrker alltså motion 1985/86:So607 (vpk) yrkandena 10 och 11.

Motionsyrkandet om fortbildning har avstyrkts då utskottet inte kunnat tillstyrka att kommunerna skulle åläggas att ge personalen fortbildning av viss omfattning.

Fortbildning av personal inom barnomsorgen genomförs i samverkan mellan socialstyrelsen, kommunerna och personalorganisationerna. Socialstyrelsen har därvid planerande och övergripande uppgifter. I årets budgetproposition (s. 117) beräknas 2,5 milj. kr. för denna verksamhet hos socialstyrelsen. Här kan vidare nämnas att enligt proposition 1984/85:209 en stor del av landets kommuner har legat nära den av barnstugeutredningen rekommenderade omfattningen av fortbildningen på 30 timmar för varje anställd och år. I propositionen framhöll socialministern särskilt den betydelse som barnomsorgspersonalens möjligheter till fortbildning har för en kvalitativ utveckling av verksamheten.

Även utskottet vill understryka vikten av att barnomsorgspersonalen får möjlighet till fortbildning. Utskottet vidhåller dock sin tidigare inställning att kommunerna inte skall åläggas att ge personalen fortbildning av viss omfattning och avstyrker därmed även yrkande 12 i den aktuella motionen (vpk).

I *motion 1985/86:So606 av Alf Svensson (c)* hemställs att regeringen ges till känna att förskolans pedagogiska verksamhet skall förankras i kristna grundvärderingar *(yrkande 1)*.

Utskottet hade att ta ställning till en likalydande motion av samme motionär så sent som i november 1985 i samband med proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn. Utskottet hänvisade inledningsvis till sitt tidigare uttalande då förskolelagen antogs, nämligen att det framstår som naturligt att som ett moment i omvärldsorienteringen ägna uppmärksamhet bl.a. åt de stora religiösa högtiderna. Utskottet anförde vidare följande.

I den nu aktuella propositionen framhålls att en av barnomsorgens uppgifter är att förmedla ett kulturarv (s. 8) samt att verksamheter som knyter an till kulturarv och traditioner ger barn förankring och trygghet i den miljö de växer upp i (s. 12). Utskottet instämmer i detta. Det är sålunda naturligt att ägna uppmärksamhet åt bl.a. de stora religiösa högtider som firas i vårt land, liksom åt andra religiöst grundade sedvänjor som barnen möter i sin omvärld. Samtidigt måste konstateras att vi numera lever i ett pluralistiskt samhälle där människor i större utsträckning än tidigare har skilda uppfattningar i religiösa och andra livsåskådningsfrågor. Grundläggande för förskolans behandling av religiösa frågor måste därför vara en öppen och accepterande hållning gentemot olika åskådningar och syftet att på objektiv grund ge barnen insikt i och respekt för olika religiösa livsmönster.

Med hänvisning till det anförda avstyrktes motionen.

Utskottet vidhåller sin inställning och avstyrker alltså även den nu aktuella motionen So606 (c)(yrkande 1).

I *motion 1985/86:So614 (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att det pedagogiska programmet för förskolan bygger på och syftar till att hos barnen inpränta den respekt för medmänniskors självbestämmande, lika värde och integritet samt för alla de demokratiska principer i övrigt som vilar på västerländsk kristen grund *(yrkande 9)*. Förutom ovan angivna riktlinjer för vad ett pedagogiskt program skall innehålla bör det, enligt motionärerna, också slås fast att samma krav på allsidighet och objektivitet som gäller för grundskolan också skall gälla i den kommunala förskolan. Regeringen bör därför ges till känna att barnen i förskolan inte får utsättas för ensidiga värderingar eller för annan verksamhet som uppenbart riskerar att strida mot föräldrarnas inställning i känsliga och väsentliga frågor *(yrkande 10)*. Motionärerna anför att det i förskolan har använts utbildningsmaterial som sanktionerats av socialstyrelsen men som enligt deras uppfattning inte uppfyllt kraven på allsidighet och objektivitet, t.ex. Världen i förskolan och Barnens kärleksliv.

Enligt proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn (s. 8) är det övergripande målet för barnomsorgen att förmedla och ge konkret innebörd åt demokratiska värderingar. Verksamheten skall fostra barnen till solidaritet med andra barn samt lägga grunden för deras uppfattning om

allas lika värde, självbestämmanderätt och integritet. Detta sägs överensstämma med den människosyn och samhällssyn som präglar socialtjänstlagens 1 §. Nyckelorden är demokrati, solidaritet, jämlikhet, trygghet och ansvar. Dessa ideologiska mål skall vägleda och prägla barnomsorgen. Tillsammans med hemmet skall barnomsorgen skapa goda förutsättningar för varje barns utveckling. Det pedagogiska programmet för förskolan skall redovisa förskolans mål samt principer för innehåll och arbetssätt (prop. s. 14).

Riksdagen som godtog dessa uttalanden har alltså fastslagit att målet för barnomsorgen och därmed innehållet i det pedagogiska programmet för förskolan skall präglas av begrepp som demokrati, solidaritet, jämlikhet, trygghet och ansvar och ge grunden för barnens uppfattning om allas lika värde, självbestämmande och integritet. Enligt utskottets mening överensstämmer den här redovisade definitionen av det övergripande målet för barnomsorgen med de krav som framställs i motionen. Att det pedagogiska programmet skall bygga på demokratiska principer som i sin tur vilar på västerländsk kristen grund, såsom yrkas i motionen, står enligt utskottet inte i motsats till vad utskottet ovan uttalat om att grundläggande för förskolans behandling av religiösa frågor måste vara en öppen och accepterande hållning gentemot olika åskådningar. Motion So614 (m) påkallar därmed inte något uttalande av riksdagen såvitt här är i fråga (yrkande 9).

När det gäller motionens begäran om att samma krav på allsidighet och objektivitet som gäller i grundskolan också skall gälla i förskolan vill utskottet hänvisa till vad som anfördes i anledning av en likalydande motion (m) hösten 1985 (SoU 1985/86:5 s. 24).

Utskottet redogjorde då inledningsvis för vad som i Läroplan för grundskolan, Lgr 80, uttalas om skolans arbete med frågor i vilka skiljaktiga värderingar kan råda. Enligt Läroplan för grundskolan, Lgr 80, skall sålunda skolan utveckla sådana egenskaper hos eleverna som kan bära upp och förstärka demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan människorna. Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet uppges vara en huvuduppgift för skolan (Skolans mål s. 17). Vidare framhålls att respekten för människans egenvärde och aktning för andra också skall vara den etiska grunden för skolans arbete med frågor i vilka människor i vårt land har skiljaktiga värderingar:

I skolarbetet ställs man dagligen inför frågor där det föreligger olika uppfattningar. Det kan gälla livsåskådning, politik, sociala värderingar eller moral, det kan gälla människosyn och historieuppfattning, det kan gälla stilriktningar och smak. Skolan tar emot barn ur alla grupper och åsiktsläger i samhället. Alla föräldrar skall med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan förvissade om att dessa inte blir påverkade från skolans sida till förmån för den ena eller den andra av inbördes kämpande åskådningar och uppfattningar. I frågor, där det föreligger olika uppfattningar, skall skolans undervisning därför vara saklig och allsidig.

Skolan skall vara öppen för att skiljaktiga värderingar och åsikter fram-

förs och hävda betydelsen av ett personligt engagemang. Samtidigt skall skolan hävda vår demokratis väsentliga värden och klart ta avstånd från allt som strider mot dessa. Skolan får alltså inte ställa sig neutral eller passiv i fråga om det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Skolan måste i stället medvetet verka för dessa värderingar och fostra eleverna till att respektera dem.

Utskottet erinrade också om att riksdagen redan vid förskolelagens tillkomst betonat vikten av att personalen inom förskolan uppmärksammades på riskerna för att den vid behandling av livsåskådningsspörsmål kunde komma att överföra ensidiga värderingar på barnen (SoU 1973:30 s. 26). Utskottet anförde vidare följande (s. 25):

De övergripande målen för barnens fostran i barnomsorg och skola är såsom framgått av den ovan lämnade redovisningen desamma. Även om det inom barnomsorgen inte är fråga om inlärningssituationer liknande dem i skolan anser utskottet det ligga i sakens natur att även barnomsorgspersonalen avstår från att överföra ensidiga värderingar i de frågor där människor kan ha olika principiella uppfattningar såsom politik, sociala värderingar, moral m.m. Diskussionen av sådana frågor bör i stället vara så balanserad som möjligt och bygga på respekt för olika åsikter. Beträffande de demokratiska värderingarna bör emellertid barnomsorgen, lika litet som skolan, vara neutral, utan verksamheten skall som ovan nämnts fostra barnen till solidaritet med andra barn samt lägga grunden för deras uppfattning om allas lika värde, självbestämmande och integritet.

Motionen ansågs med hänvisning härtill inte påkalla något uttalande av riksdagen.

Sedan föregående riksdagsbehandling har ingenting inträffat som ger utskottet anledning att ändra sin inställning i frågan. Motion So619 (m) avstyrks således även i denna del (yrkande 10).

I *motion 1985/86:So606 (c)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts när det gäller föräldrautbildning *(yrkande 2)*. Den allmänna osäkerhet som många nyblivna föräldrar känner gör behovet av föräldrautbildning stort, anser motionären. Föräldrautbildning bör vara en viktig del av arbetet vid mödra- och barnavårdscentraler och på BB och en naturlig del av verksamheten vid daghem och andra förskolor. Föräldrautbildningen skall bl.a. betona det livsvariga äktenskapet som bästa grund för familjebildning och ge en motvikt till den kommersialiserade och ytliga syn på samlevnaden som alltmer trängt fram.

Riksdagen (prop. 1978/79:168, SoU 1978/79:45, rskr. 1978/79:385) godkände år 1979 allmänna riktlinjer för en allmän föräldrautbildning. Dessa riktlinjer innebar bl. a. att en allmän föräldrautbildning i anslutning till barns födelse med början år 1980 successivt skulle byggas ut i landstingskommunernas regi som en del av den normala verksamheten vid mödra- och barnavårdscentraler samt BB. Föräldrautbildningen skall bl.a. förmedla kunskap i frågor om hur det fysiska och psykiska tillståndet påverkas under graviditet, förlossning och tiden närmast efter förlossning, fostrets utveckling, förebyggande hälsovård och det stöd som samhället kan erbjuda blivande och nyblivna föräldrar.

Socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning, den s. k. h-nämnden, gav år 1980 ut boken Vänta barn, som handlar om graviditet, förlossning och föräldraskap och vänder sig till samtliga blivande föräldrar. I anslutning till denna har nämnden också framställt boken Att få tvillingar. År 1983 utgav nämnden boken Leva med barn. I den tas barns såväl psykosociala som fysiska utveckling upp.

Den år 1973 tillkallade barnomsorgsgruppen framlade år 1980 sitt slutbetänkande (SOU 1980:27) Barn och vuxna.

I slutbetänkandet behandlades frågor om föräldrautbildning under barnets förskole- och skolår samt föräldrautbildning som når alla i samhället. Bl.a. föreslogs studieförbunden och de frivilliga organisationerna få en huvuduppgift i vad gällde diskussionsgrupper samt studier och olika gemensamhetsarrangemang för föräldrar och för föräldrar och barn. Betänkandet ledde emellertid aldrig till något förslag från regeringen.

Utskottet vill också erinra om att riksdagen genom att anta proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn ställt sig bakom en rätt för vårdnadshavare till barn i kommunal barnomsorg att delta i planeringen av verksamheten samt i dess genomförande enligt kommunala riktlinjer. Vidare bör nämnas att det för barn mellan 4 och 12 år utgår tillfällig föräldrapenning 2 dagar per barn och år till föräldrar som vill besöka sitt barn på daghem, fritidshem, förskola eller skola eller delta i speciell föräldrautbildning, s.k. kontaktdagar.

Utskottet delar uppfattningen att föräldrautbildning är ett viktigt led för att underlätta för föräldrar, inte minst för dem som är ensamstående, att tillgodose sina barns behov och ge barnen ökad trygghet i vardagen. Utskottet kan emellertid inte ställa sig bakom ett uttalande i enlighet med motionsyrkandet som alltså avstyrks (motion So606 (c) yrkande 2).

I *motion 1985/86:So619 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s)* hemställs, med hänvisning till vad som anförts i motion 1985/86:Ub828, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att de hörselhandikappades teckenspråk ingår som obligatoriskt ämne i förskolans läroplan. I den sistnämnda motionen anför motionärerna att alla som kommer i kontakt med hörselhandikappade elever borde kunna teckenspråk. Genom att eleverna kan kommunicera med omgivningen får de möjlighet att uttrycka sina känslor och behov och samtidigt ökar deras självkänsla. Skulle teckenspråket bli ett obligatoriskt ämne redan i förskolan och som naturlig följd därav i grundskolan, skulle vi så småningom ha en hel handikappgrupp mindre, menar motionärerna.

För förskolan finns ingen läroplan i egentlig mening. Socialstyrelsen är dock i färd med att utarbeta ett pedagogiskt program för förskolan som skall bilda ramen för den pedagogiska verksamheten.

I det förslag till pedagogiskt program, som remissbehandlats, har verksamheten i förskolan uppdelats på olika ämnesområden. De ämnesområden som valts är språk, bild och form, ljud och rörelse, social omvärldsorientering och naturorientering. Det färdiga pedagogiska programmet beräknas utkomma under 1986.

En vanlig förstärkningsåtgärd när ett hörselskadat barn integreras på ett

vanligt daghem är att anställa en teckenspråkskunnig person som extra resurs för barnet. Det faller sig enligt utskottets mening naturligt att därvid också försöka intressera de hörande barnen för teckenspråk för att på så sätt underlätta kontakten mellan barnen. Utskottet ställer sig tveksamt till om det är meningsfullt att ta upp teckenspråk i förskolan mera generellt om inte barnen har ett praktiskt behov av att kommunicera med någon som är hörselskadad. Det bör enligt utskottets mening åvila vederbörande kommun att aktualisera frågan om det är påkallat för att underlätta integrationen av ett hörselskadat barn. Utskottet anser med hänvisning till det anförda inte att motion So619 (s) bör föranleda något uttalande av riksdagen.

Skolförberedande verksamhet

I *motion 1985/86:So613 av Ann-Cathrine Haglund (m) och förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)* framläggs flera förslag som rör en skolförberedande förskola. Enligt motionärerna har de flesta barn behov av vad som i motionen kallas en "riktig" förskola, dvs. motsvarigheten till den forna lekskolan, som förberedelse inför skolstarten. Barn behöver en pedagogisk, väl strukturerad och systematisk träning som förberedelse för skolan, anför motionärerna. Deras nyfikenhet och intresse av att lära måste tas till vara och stimuleras i homogena grupper och på ett helt annat sätt än som kan ske i barnomsorgen – hur bra den än är. Motionärerna hemställer att benämningen förskola endast används för en skolförberedande förskola *(yrkande 1)*, att deltidsförskolan utvecklas till en skolförberedande förskola *(yrkande 3)*, att skolan blir huvudman för en sådan förskola *(yrkande 4)*, att skolöverstyrelsen utformar det pedagogiska programmet för denna skola *(yrkande 5)* samt att enskilda skolförberedande förskolor uppmuntras *(yrkande 6)*.

Även i *motion 1985/86:So614 (m)* hemställs att regeringen ges till känna att skolstyrelsen skall ansvara för den verksamhet i förskolan under året närmast före skolstarten som förbereder barnen för lågstadiet samt att skolöverstyrelsen bör utforma det pedagogiska programmet för denna skolförberedande verksamhet *(yrkande 8)*.

Motionärerna i motion So613 (m) anser att samlingsbegreppet barnomsorg är den korrekta benämningen på daghem, familjedaghem o.d. Benämningen förskola bör enligt motionärerna endast användas för en skolförberedande, mer strukturerad verksamhet. I propositionen Förskola för alla barn används benämningen förskola för familjedaghem. Ännu mer förvirrande blir det om man talar om skolbarnsomsorgen som en del av förskoleverksamheten, såsom ibland sker, heter det vidare i motionen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det ibland råder en viss förvirring vid användningen av begreppen barnomsorg, förskoleverksamhet, barnomsorgens förskoleverksamhet osv. Barnomsorg bör emellertid, menar utskottet, vara den sammanfattande benämningen, vilken inbegriper daghem, familjedaghem, deltidsgrupp, öppen förskola och fritidshem. Fritidshemsverksamheten bör aldrig kallas förskoleverksamhet.

Verksamhet motsvarande den gamla lekskolan med tre till fyra timmars verksamhet per dag bör kallas deltidsgrupp. Förskola bör vara benämningen på den barnomsorgsverksamhet som i institutionell form bedrivs för barn som inte har uppnått skolpliktig ålder, således daghem, öppen förskola och deltidsgrupp. Det är enligt utskottets mening mindre lämpligt att kalla familjedaghem för förskola. Utskottet är medvetet om att benämningen förskola inte alltid används i denna inskränkta betydelse. Att som motionärerna begär reservera benämningen förskola för deltidsgrupperna anser utskottet dock vara en alltför snäv begränsning av detta begrepp. Även i daghem bedrivs en strukturerad pedagogisk verksamhet. Med hänsyn till det anförda avstyrks motion So613 (m) yrkande 1.

Ett motionsyrkande (m) med samma innehåll som de nu aktuella motionerna So613 (m) yrkandena 4 och 5 samt So614 (m) yrkande 8, nämligen att skolstyrelsen skall ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för skolstarten samt att skolöverstyrelsen bör få uppdraget att utforma det pedagogiska programmet, behandlades av utskottet i november 1985 i samband med propositionen om förskola för alla barn. Utskottet avstyrkte den då aktuella motionen och anförde (SoU 1985/86:5 s. 26):

Enligt propositionen (s. 13) kan förskolan genom en mer strukturerad verksamhet för de äldre barnen lägga en god grund för arbetet i skolan. Sett från barnens utgångspunkter måste förskolan och skolan utgöra delar i en helhet där hänsyn bör tas till barnens successiva utveckling och till det förhållandet att barnen utvecklas i olika takt. Frågan om samverkan mellan förskola och skola har nyligen utretts av Förskola–skola-kommittén (U 1981:01). Enligt socialministern finns det anledning att närmare återkomma till samspelet mellan förskolans och skolans innehåll och arbetsformer efter det att kommitténs förslag remissbehandlats. Det kan exempelvis gälla områden som ur detta perspektiv särskilt behöver beaktas i pedagogiska program för förskolan.

Förskola–skola-kommittén lade fram sitt slutbetänkande SOU 1985:22 i juni 1985. Där föreslås bl. a. att SÖ och socialstyrelsen bör få i uppdrag att tillsammans och med utgångspunkt i av riksdagen fastlagt gemensamt mål stimulera och främja den pedagogiska utvecklingen i förskolans olika former och i skolan (betänkandet s. 176). I detta arbete skall tonvikten läggas vid några av åldersgrupperna närmast före och efter skolstarten.

Utskottet delar socialministerns uppfattning att beredningen av Förskola–skola-kommitténs förslag bör avvaktas innan slutgiltig ställning tas i de frågor om förskolans innehåll som berör övergången till skolans lågstadium. Utskottet ser det emellertid som angeläget att undvika en splittring av förskoleverksamheten. Hithörande frågor bör därför beredas inom socialdepartementet så att en helhetssyn kan anläggas på förskolans innehåll.

Förskola–skola-kommitténs slutbetänkande har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och avstyrker således motion So613 (m) yrkandena 4 och 5 samt motion So614 (m) yrkande 8.

Även när det gäller yrkande 3 i motion So613 (m), att deltidsförskolan bör utvecklas till en skolförberedande förskola, gör de ovan angivna syn-

punkterna sig gällande. Utskottet anser alltså att beredningen av Förskola–skola-kommitténs förslag bör avvaktas innan ställning tas i de frågor om förskolans innehåll som berör övergången till skolans lågstadium. Motionen avstyrks därför i denna del (yrkande 3).

Genom de förändringar i statsbidragssystemet som vidtogs hösten 1985 har bidraget till alternativa barnomsorgsformer fr.o.m. den 1 januari 1986 utvidgats så att bidrag numera utgår både per barn och per anställd årsarbetare. En förutsättning för bidrag är att verksamheten bedrivs minst 4 timmar per dag och att den som driver verksamheten antingen är en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för omsorgen om sina egna eller varandras barn, eller en sammanslutning som har anknytning till en ideell organisation, erbjuder en speciell form av pedagogik eller arbetar på andra liknande ideella grunder (8 § förordningen (1983:943) om statsbidrag till kommunal barnomsorg, ändrad 1985:971).

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So613 (m) yrkande 6, vari hemställs att enskilda skolförberedande förskolor skall uppmuntras.

Alternativ barnomsorg m.m.

I *motion 1985/86:So604 (c)* hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag som innebär att befrielse från arbetsgivaravgiften skall föreligga för utbetald lön upp till 20000 kr. för föräldrar som anlitar privat barnomsorg, vilken inte innebär statsbidrag *(yrkande 7)*. Förslaget är ett led i centerpartiets politik för familjernas valfrihet.

Riksdagen har, som ovan nämnts, slagit fast målet att alla förskolebarn fr.o.m. ett och ett halvt års ålder skall tillförsäkras en rätt till plats inom den kommunala barnomsorgen. Genom en planmässig utbyggnad skall kommunerna bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning senast år 1991.

Utskottet kan inte ställa sig bakom det förslag som framförs i motionen. Utskottet avstyrker sålunda motion So604 (c) i här aktuell del (yrkande 7).

I *motion 1985/86:So612 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att erfarenheter av alternativ barnomsorg sammanställs och att information därom ges till kommunerna. Om kommunerna skall klara av sitt beting att bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning är det, enligt motionärerna, nödvändigt att väg bereds för nya, alternativa omsorgsformer. Det bör vara en uppgift för socialstyrelsen att samla de erfarenheter som finns av verksamhet driven av exempelvis Waldorf- och Montessori-organisationerna, av kyrkorna eller av föräldrakooperativ.

Motioner med samma innehåll som den nu aktuella och av samma motionärer har behandlats av utskottet flera gånger tidigare, senast våren 1985 (se SoU 1983/84:18 s. 21–23 och SoU 1984/85:23 s. 16–17). Utskottet har då inte velat ifrågasätta att det finns ett intresse ute i landet av mer information om sådana former av alternativ barnomsorg som tagits upp i motionen. Motionen har emellertid avstyrkts med hänvisning bl.a. till att *demokratiberedningen (C 1983:03)* i skilda sammanhang informerat om

försök med ökat föräldrainflytande på daghem och med föräldrakooperativ samt till att socialstyrelsen lagt fram en rapport *Barnomsorgen inför framtiden (pm 94/85)*, i vilken ingår ett avsnitt om Montessoriförskolor, Waldorfförskolor samt Svenska kyrkans förskoleverksamhet.

Utskottet delar uppfattningen att alternativen till kommunal barnomsorg kan ge viktiga impulser till den kommunala verksamheten. Utskottet anser emellertid inte heller nu att det finns behov av något riksdagens initiativ i frågan och avstyrker därför motion 1985/86:So612 (c).

I *motion 1985/86:So614 (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av socialtjänstlagen med syfte att alternativ barnomsorg skall garanteras ett kommunalt stöd likvärdigt motsvarande stöd till kommunal barnomsorg *(yrkande 7)*. En förutsättning för kommunalt bidrag bör vara att den alternativa verksamheten fyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas.

För närvarande råder i kommunerna olika praxis när det gäller stödet till den alternativa barnomsorgsverksamheten. I vissa kommuner lämnas frikostigt stöd både administrativt och ekonomiskt, i andra kommuner är inställningen mera sval. Utskottet har, såsom ovan framgått, en positiv inställning till alternativ barnomsorgsverksamhet. Ansvaret för barnomsorgens organisation vilar emellertid på kommunerna och bör så göra även i fortsättningen. Det nya statsbidragssystemet syftar också till att ge kommunerna stor frihet att utforma sin barnomsorg så att de lokala förutsättningarna kan tas till vara. Det vore enligt utskottets mening principiellt felaktigt att då ålägga kommunerna att stödja viss barnomsorgsverksamhet på bekostnad av annan. Utskottet avstyrker därför motion So614 (m) yrkande 7.

Familjedaghem

I *motion 1985/86:So617 av Alf Svensson (c)* hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om dagbarnvårdares rätt att även räkna in egna förskolebarn i underlaget för anställningen som dagbarnvårdare. I och med att kommunerna i sitt avtal med dagbarnvårdarna infört ett vårdtak på 140–160 vårdtimmar per vecka är de dagbarnvårdare som också är föräldrar till barn i förskoleåldern allvarligt diskriminerade, anför motionären. Dagbarnvårdarens möjlighet att utöva sitt yrke reduceras med anledning av egna barn i förskoleåldern. En dagbarnvårdare med två barn i förskoleåldern har således i regel bara halv förvärvskapacitet. Hade dagbarnvårdarna som yrkesgrupp rätt till barntillsyn på samma villkor som övriga yrkesgrupper skulle de genom att sända sina förskolebarn till ett daghem eller ett annat familjedaghem nå full förvärvskapacitet och kunna ta emot barn upp till vårdtaket på samma sätt som dagbarnvårdare utan egna barn. För att undanröja denna orättvisa och fullfölja riksdagens beslut om förskola för alla barn måste även dagbarnvårdarnas förskolebarn erbjudas barntillsyn. Enligt motionären talar alla praktiska skäl för att detta bör ske i det egna hemmet.

Enligt vad utskottet erfar förekommer det i någon kommun att dagbarnvårdare tillåts räkna in egna barn i underlaget för anställningen som dagbarnvårdare. Beslutet har inte överklagats, varför de rättsliga instanserna inte har kunnat pröva om ärendet strider mot kommunallagens (1977:179) bestämmelser. Mycket talar dock, enligt utskottets bedömning, för att ersättning till dagbarnvårdare för vård av egna barn bör betraktas som ett förtäckt vårdnadsbidrag.

Vidare bör nämnas att socialstyrelsen bedömt att statsbidrag inte kan utgå i här aktuella fall. I socialstyrelsens nyligen utgivna meddelandeblad om statsbidrag till barnomsorgen, nr 8/86, sägs följande om bidrag för kommunala familjedaghem (s. 10).

Det bör påpekas, att bidrag endast får sökas för dagbarn i kommunalt familjedaghem. Egna barn, som samtidigt med dagbarnen vistas i dagbarnvårdarens hem, får aldrig medräknas.

Regeringsrätten har flera gånger, bl.a. i en dom den 20 januari 1986, fastslagit att kommunala vårdnadsbidrag inte är någon kommunal angelägenhet och att utgivandet av dem således strider mot 1 kap. 4 § kommunallagen.

Motionsyrkanden om införande av möjlighet att utge kommunal vårdnadsersättning har ett flertal gånger avstyrkts av konstitutionsutskottet, senast i betänkande KU 1985/86:15 (s. 48). I det nämnda betänkandet upplyses även (s. 18) att regeringen den 12 december 1985 beslutat att inte vidta någon åtgärd med anledning av framställningar från sex kommuner om att regeringen skulle verka för en lagändring som gör det möjligt för en kommun att införa vårdnadsersättning för vård av egna barn.

Även socialutskottet har tidigare under detta riksmöte avstyrkt en motion (c) om möjlighet till kommunal vårdnadsersättning (SoU 1985/86:28 s. 12). Utskottet ser inget skäl att nu göra en annan bedömning.

Utskottet vill slutligen tillägga att det här inte bara är fråga om den kommunala kompetensen att besluta om arrangemang av angivet slag, utan även om kommunens möjligheter att uppbära statsbidrag för verksamheten. Utskottet anser för sin del att dagbarnvårdares tillsyn av egna barn inte kan jämställas med att kommunen tillhandahåller platser inom barnomsorgen. Statsbidrag bör sålunda inte utgå till kommunen i här aktuella fall, oavsett den rättsliga bedömningen. Som framgått av redovisningen ovan delar socialstyrelsen utskottets inställning härvidlag.

Utskottet avstyrker med det anförda motion So617 (c).

I *motion 1985/86:So624 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av att familjedaghemmen får det stöd från centralt håll som deras viktiga uppgift i barnomsorgen förtjänar. Motionärerna finner det anmärkningsvärt att socialstyrelsen genom åren publicerat en rad informationsskrifter om verksamheten i dag- och fritidshem, men inte någon om familjedaghem. Enligt motionärerna måste socialstyrelsen ta sitt ansvar för att stödja och vidareutveckla familjedaghemsverksamheten. Det skulle

vara ett värdefullt stöd för kommunerna samtidigt som det skulle stärka dagbarnvårdarna i deras yrkesroll.

I propositionen med förslag till nytt statsbidragssystem framhölls vikten av att kvalitetsfrågorna uppmärksammades även i familjedaghemmen (prop. 1983/84:9, s. 8). Som exempel på en kvalitetshöjande åtgärd angavs inrättandet av öppna förskolor, där dagbarnvårdarna antingen i egna grupper eller tillsammans med hemarbetande föräldrar och deras barn kunde träffas och delta i olika verksamheter. Socialutskottet underströk socialministerns uttalande om vikten av att uppmärksamma kvalitetsfrågorna även i familjedaghemmen (SoU 1983/84:12 s. 37).

I propositionen om förskola för alla barn (prop. 1984/85:209) konstaterades att det nya statsbidragssystemet för barnomsorgen inneburit att kommunerna i vissa fall fått högre kostnader, bl.a. för barn inskrivna på heltid i familjedaghem. Mot bakgrund härav föreslogs en höjning av bidraget för barn inskrivna sju timmar eller mer i familjedaghem från 15000 till 16500 kr. per barn och år. Riksdagen godkände höjningen (SoU 1985/86:5, rskr. 27).

Av budgetpropositionen (s. 116) framgår att socialstyrelsen under 1986 planerar utgivning av ett förslag till arbetsplan för familjedaghem och året därpå en färdig arbetsplan. Arbetsplanen kommer, enligt vad utskottet inhämtat, att innehålla övergripande riktlinjer om mål, inriktning och innehåll för familjedaghemmen och ingå i serien Allmänna råd. Under våren 1986 har utkommit Arbeta i familjedaghem, en metodikbok som vänder sig till dagbarnvårdarna. Boken har delvis finansierats med medel från socialdepartementet.

Utskottet avstyrkte våren 1985 en likalydande motion (c) av samma motionärer med hänvisning till de här redovisade riktlinjerna och metodikhjälpmedlen för familjedaghemsverksamheten som redan då var under utarbetande. Utskottet anser inte heller nu att motionen påkallar någon åtgärd av riksdagen. Motion So624 (c) avstyrks således.

Hälsoförhållandena inom barnomsorgen

I *motion 1985/86:So608 av Margareta Persson (s) och Berit Bölander (s)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär att socialstyrelsen får i uppdrag att initiera informationsverksamhet med syfte att uppnå en rökfri barnomsorg. Enligt motionärerna är barnomsorgen en viktig miljö när det gäller rökavvänjningskampanjer. Där finns ett stort behov av positiva förebilder för barnen och där existerar faran för skador av passiv rökning i de fall personalen röker – även om personalen givetvis i första hand röker i speciella utrymmen där barnen inte skall vistas. Motionärerna föreslår därför att barnomsorgen tar upp en diskussion inom sig med målet: En rökfri barnomsorg! Det går naturligtvis inte att genomföra en sådan förändring med en gång, anför motionärerna, men det är viktigt att diskussioner om en rökfri barnomsorg påbörjas.

Arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen utfärdat rekommendationer om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär. I skriften Begränsning av tobaksrökning, All-

många råd från arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen (AFS 1983:10) redogörs för rekommendationerna.

De allmänna råden har som utgångspunkt att ingen mot sin vilja skall behöva utsättas för obehag eller hälsorisk på grund av tobaksrökning i gemensamhetslokaler där både rökare och icke-rökare har rätt eller skyldighet att vistas. En speciell markering görs beträffande barnomsorgspersonal och föräldrar för vilka ett minskat tobaksbruk anges vara angeläget med tanke på barnens hälsa.

Socialstyrelsen har i meddelandeblad nr 36/84 till kommunerna kommenterat de allmänna rådens innebörd beträffande barnomsorgen. Socialstyrelsen anför där följande.

För barnomsorgens vidkommande bör de allmänna råden tolkas så, att det är av utomordentlig betydelse att skapa en rökfri uppväxt för barn. Dels finns det direkta hälsorisker med passiv rökning och dels utgör barnomsorgspersonal en förebild för barnen. Att skapa en helt rökfri barnomsorg bör vara slutmålet.

Rent praktiskt innebär detta således att man inte bör röka i daghemmets, fritidshemmets respektive familjedaghemmets lokaler och inte heller utomhus när man arbetar med barn. Det är därför önskvärt att personal som arbetar med barn inte röker under yrkesutövandet.

– – –

I de allmänna råden sägs också att barnomsorgen i sin dagliga verksamhet både bör ha ett ansvar för och en möjlighet att ge föräldrar och barn information om tobakens hälsorisker. Det ankommer därför på kommunen att medverka till att all berörd personal ges de kunskaper som behövs för att förmedla en sådan information samt att i samverkan med företrädesvis primärvården ge dem som önskar tillgång till rökavvänjningsstöd.

I meddelandebladet redovisar socialstyrelsen vidare resultatet av en enkät om dittillsvarande arbete mot tobaksbruket inom kommunernas barnomsorg, vilket genomförts av socialstyrelsens byrå för hälsoupplysning. Vid enkäten framkom bl.a. att tobaksfrågan var en i hög grad aktuell fråga för de flesta förskolor och att man i flera kommuner hade en målsättning som stämde överens med de allmänna råden. Ur enkätresultatet kunde också utläsas att en del kommuner redan avskaffat rökrummet i förskolan. I allt fler kommuner tillgodosågs även icke-rökande föräldrars önskemål om rökfritt familjedaghem.

Enligt vad utskottet inhämtat avser socialstyrelsen att utarbeta en skrift, Hälsofostran för barnomsorgen, där bl.a. rökfrågan kommer att tas upp. Skriften, som skall användas i utbildning av barnomsorgspersonal, beräknas kunna komma ut under 1987.

I årets budgetproposition (s. 97) anför socialministern som sin mening att socialstyrelsens insatser för information om tobakens skadeverkningar behöver intensifieras och att en fortlöpande uppföljning av de ovan nämnda allmänna råden bör ske. Vidare uppges att socialstyrelsen tillsammans med skolöverstyrelsen (SÖ) genomfört konferenser inom de olika högskoleregionerna för att stimulera till att hälsofostran och tobaksfrågan behandlas i lärarnas grundutbildning och fortbildning. Socialministern bedömer det angeläget med fortsatta initiativ från socialstyrelsen på detta

område. För att möjliggöra en intensifiering av socialstyrelsens hälsoupplysning föreslås en uppräkning av anslaget för hälsoupplysning med 1,2 milj. kr. Riksdagen (SoU 1985/86:14) har numera anvisat anslaget.

Utskottet behandlade tidigare i vår ett antal motioner med krav på förbud mot rökning på arbetsplatserna (SoU 1985/86:12 s. 5–8). Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till att åtgärder mot rökningens skadeverkningar i arbetslivet i första hand borde utformas i samverkan på arbetsplatserna. Utskottet uttalade dock att om de allmänna råden och socialstyrelsens informationsinsatser inte får tillräcklig effekt måste ytterligare restriktioner, såsom bindande föreskrifter från arbetarskyddsstyrelsen, införas.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnomsorgen är en miljö där det är särskilt angeläget att uppnå rökfrihet. Dels utgör barnomsorgspersonalen en förebild för barnen, dels är hälsoriskerna med passiv rökning numera vetenskapligt belagda. Såsom framgått av den ovan lämnade redovisningen kommer socialstyrelsen bl.a. genom skriften Hälsofostran för barnomsorgen att medverka till att rökfrågan tas upp i barnomsorgspersonalens utbildning. Vidare har socialministern bedömt att socialstyrelsens insatser för information om tobakens skadeverkningar behöver intensifieras och att de allmänna råden om begränsning av tobaksrök behöver följas upp. Bl.a. i detta syfte har anslaget till hälsoupplysning räknats upp för nästa budgetår. Mot bakgrund härav torde något riksdagens initiativ inte erfordras med anledning av motion So608 (s).

I *motion 1985/86:So614 (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär en genomgripande undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen samt av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem *(yrkande 12)*. I motionen uppges att det från sakkunnigt läkarhåll har redovisats forskningsresultat som visar att många barn far illa vid daghemsvistelse beroende på infektionsriskerna för vissa barn. Uppgifter har också kommit fram som tyder på att risken för missfall bland gravida kvinnor som arbetar på daghem kan vara oroväckande stor. En genomgripande sammanställning och undersökning bör enligt motionärernas mening göras beträffande infektionsrisker vid olika former av institutionsvistelse för barn liksom personal. Samtidigt bör orsakerna till den stora personalomsättningen i vissa daghem också undersökas.

Statsrådet Bengt Lindqvist besvarade den 18 mars 1986 en interpellation (m) om vilka åtgärder han avsåg att vidta med anledning av rapporter om hälsoproblem för barn och personal på daghem. Han uppgav då att det enligt de uppgifter han inhämtat inte fanns några vetenskapliga belägg för att barn tar skada på sikt av upprepade infektioner men poängterade att problemet givetvis inte fick nonchaleras. Viktigt i sammanhanget ansåg han vara den möjlighet som ligger i att barnomsorgen bedrivs i olika verksamhetsformer. Omplacering av särskilt infektionskänsliga barn från daghem till familjedaghem gjordes och borde enligt statsrådet också göras när så var påkallat. Statsrådet uppgav vidare att socialstyrelsen avsåg att göra en kartläggning av hälsoproblemen inom barnomsorgen (Snabbprotokoll 1985/86:98 anf. 17).

Enligt vad utskottet inhämtat är syftet med socialstyrelsens kartläggning bl.a. att få kännedom om frekvensen luftvägsinfektioner inom barnomsorgen och om vilka åldersgrupper bland barnen som drabbas av sådana infektioner. Mot bakgrund av den här lämnade redovisningen avstyrks motionen i den del vari begärs en undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen [motion So614 (m) yrkande 12 delvis].

I motionen begärs också en undersökning av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem.

I detta sammanhang kan nämnas att Stockholms kommun genomfört en analys av personalomsättningens storlek och dess orsaker i kommunen åren 1978–1980. I utredningens genomförda enkät- och intervjuundersökningar angavs personalomsättningens främsta orsaker bland daghemspersonalen vara flyttning, svårigheter i barnarbete och barnstuga, personalsamarbetssvårigheter samt utbildning.

Socialstyrelsen överlämnade den 8 april i år en skrivelse till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) med en prognos för tillgång och efterfrågan på personal inom barnomsorgen. I skrivelsen beräknar socialstyrelsen behovet av ny barnomsorgspersonal under perioden 1986–1991 till ca 25000 heltidsanställda. Om inte antalet utbildningsinsatser på högskolorna ökas kan en brist för landet som helhet på 7000–9000 förskollärare uppkomma i början av 1990-talet. Enligt socialstyrelsens analyser sker det en betydande avgång från förskollärar- och fritidspedagogyrket. Mellan 1979 och 1984 lämnade var femte förskollärare yrket. Socialstyrelsen uppger att det under de närmaste åren kommer att krävas extraordinära utbildningsinsatser för att behovet av utbildad personal skall kunna tillgodoses. Socialstyrelsen konstaterar dock att ökad utbildning inte är det enda sättet att öka personaltillgången. Olika åtgärder för att minska avgången bör också vidtas, och man bör även pröva att återrekrytera personal som redan lämnat förskollärar- resp. fritidspedagogyrket.

I en skrivelse till regeringen den 11 april 1986 har socialstyrelsen med hänvisning till den ovan nämnda prognosen framhållit att det skulle vara värdefullt att närmare få studera skälen till avgångarna från barnomsorgsyrkena i syfte att finna metoder för att öka stabiliteten i yrkeskåren.

Frågan om en utredning om orsakerna till personalomsättningen inom barnomsorgen är således redan aktualiserad hos regeringen.

Motionen påkallar därför inget initiativ av riksdagen utan avstyrks även i denna del (yrkande 12 delvis).

Barnomsorg på obekväm arbetstid m.m.

Enligt *motion 1985/86:So610 av Anita Johansson m. fl. (s)* har det i olika undersökningar framkommit att LO-gruppernas barn i mindre utsträckning än andra kommer i åtnjutande av kommunal barnomsorg. Endast 37% av LO-barnen hade år 1982 kommunal barnomsorgsplats jämfört med 51% av TCO-barnen och 71% av SACO/SR-barnen. Vad dessa skillnader beror på behöver enligt motionärerna närmare utredas i syfte att ta reda på de hinder som tydligen finns för många LO-föräldrar. Riksdagen bör därför hos regeringen begära att en utredning tillsätts vars syfte skall vara att se

över orsakerna till den sociala snedrekryteringen inom den kommunala barnomsorgen *(yrkande 1)*.

Enligt motionärerna är det vidare en stor brist att den kommunala barnomsorgen fortfarande framför allt är anpassad till att tillgodose behovet av barnomsorg för de dagtidsarbetande föräldrarnas barn. Så många som fyra av tio LO-kvinnor och var tionde TCO -kvinna med förskolebarn arbetar på obekväm eller oregelbunden arbetstid (1982/83), liksom en stor grupp småbarnspappor. Alltför få kommuner har dock intresserat sig för frågan om barnomsorg på obekväm arbetstid. Riksdagen bör därför begära att regeringen genom socialstyrelsen kontinuerligt följer upp frågan om barnomsorg på obekväma arbetstider i den kommunala barnomsorgsplaneringen *(yrkande 2)*.

Frågan om den s.k. snedrekryteringen till den kommunala barnomsorgen och dess samband med obekväma arbetstider togs upp i proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn. Socialministern anförde där (s. 7).

Jag vill i det här sammanhanget beröra frågan om alla barns och föräldrars möjligheter att utnyttja den kommunala barnomsorgen. LO har i några undersökningar konstaterat att deras medlemmar i lägre utsträckning än tjänstemannagrupperna har sina barn inom barnomsorgen. Särskilt gäller detta daghemmen. En bidragande faktor är givetvis föräldrarnas arbetstider – betydligt fler av LO:s medlemmar arbetar på obekväm arbetstid än andra grupper. Föräldrar som arbetar på tider då daghemmen är stängda erbjuds huvudsakligen plats inom familjedaghem – i den mån de överhuvudtaget kan få plats inom kommunal barnomsorg. Försök har också bedrivits med nattöppna smådaghem. Det bör enligt min mening vara en viktig uppgift för kommunen att särskilt beakta behovet av omsorg på tider som faller utanför den ordinarie öppethållandetiden för den kommunala barnomsorgen.

Utskottet delar helt denna uppfattning. Enligt SCB:s senaste undersökning om efterfrågan på barnomsorg (1982/83) hade 34000 barn behov av barnomsorg på obekväm arbetstid (tidiga morgnar, kvällar, nätter samt lördagar och söndagar). Undersökningens resultat understryker vad utskottet tidigare uttalat om nödvändigheten av att så snart som möjligt få till stånd kommunal barnomsorg på obekväm arbetstid (se SoU 1976/77:25 s. 17 och SoU 1983/84:12 s. 40).

Socialstyrelsen redovisar i skriften Kommunernas barnomsorgsplaner 1985 uppgifter om i vilken utsträckning kommunerna under år 1984 hade anordnat barnomsorg på obekväm arbetstid. 204 kommuner har angett att de hade barnomsorg på obekväm arbetstid. Den form av barnomsorg som fanns var daghem i 17 kommuner, familjedaghem i 205 kommuner och barnvårdare i 9 kommuner. Någon kommun hade angett att den hade barnskötare i hemmet, avlösare eller trefamiljssystem. I 22 kommuner hade behovet av barnomsorg på obekväm arbetstid undersökts i kommunen under 1984 medan 229 kommuner inte gjort någon sådan undersökning.

Skälet till att socialstyrelsen under den nu aktuella planeringsperioden ställt frågor om barnomsorg på obekväm arbetstid uppges vara att styrel-

sen vill följa upp ett tidigare inlett forskningsprojekt (Allmänna råd för kommunernas barnomsorgsplanering 1986:1 s. 20). Uppgifter härom ingår normalt inte i kommunernas redovisning.

Motionsyrkanden (s) om socialstyrelsens uppföljning av frågan om barnomsorg på obekväma arbetstider i den kommunala barnomsorgsplaneringen har behandlats av utskottet tidigare, senast hösten 1983. Vid besvarandet av motionen erinrade utskottet om att efterfrågan på kommunal barnomsorg på obekväm arbetstid kartlagts i SCB:s senaste barnomsorgsundersökning. Enligt utskottets uppfattning var det självklart att motsvarande kartläggning skulle komma att göras även i kommande barnomsorgsundersökningar. Huruvida kommunerna också årligen skulle redovisa det aktuella behovet av barnomsorg på obekväm arbetstid var en fråga som i första hand fick prövas av socialstyrelsen, fortsatte utskottet, och påpekade att det i sammanhanget måste beaktas hur betungande uppgiftsinsamlingen på området var för kommunerna. Motionen ansågs därmed besvarad (SoU 1983/84:12 s. 40).

I propositionen om förskola för alla barn förutskickas att SCB fr.o.m. 1985/86 kommer att få i uppdrag att genomföra årliga efterfrågeundersökningar av den typ som gjordes åren 1980 och 1982/83 (prop. s. 18).

Utskottet hänvisar till vad som tidigare anförts med anledning av motsvarande yrkande och avstyrker motionen såvitt däri hemställs att socialstyrelsen skall följa upp frågan om barnomsorg på obekväma arbetstider i den kommunala barnomsorgsplaneringen (yrkande 2).

Skillnaden i olika gruppers utnyttjande av den kommunala barnomsorgen hänger dock inte endast samman med när och hur länge föräldrarna arbetar. Andra orsaker spelar säkerligen också in, t. ex. brist på platser, olika förutsättningar i bostadsområdena och olika attityder till familjeliv och yrkesliv. Utskottet delar motionärernas uppfattning att dessa samband behöver utredas. Utredningen bör klarlägga varför LO-gruppernas barn i så låg utsträckning kommer i åtnjutande av kommunal barnomsorg och även i övrigt belysa orsakerna till den sociala snedrekryteringen. Det bör ankomma på regeringen att avgöra i vilken ordning en sådan utredning bör genomföras. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion So610 (s) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Psykiskt utvecklingsstörda barn i förskolan

I *motion 1985/86:So625 av Gunhild Bolander (c)* hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om effekterna för utvecklingsstörda barn av den nya omsorgslagen. Motionären påpekar att förskolan för utvecklingsstörda inte är en särskild omsorg enligt den nya omsorgslagen (1985:568), som träder i kraft den 1 juli 1986. Utvecklingsstörda barn får i stället rätt till plats i förskola före sex års ålder enligt 15 § socialtjänstlagen (1980:620) på samma sätt som andra barn med behov av stöd i sin utveckling. Förskolan blir därmed inte längre avgiftsfri för utvecklingsstörda barn. Enligt motionären finns det en stor risk för negativa effekter av detta. Kanske blir avgiften en så stor ekonomisk belastning för familjerna att föräldrar tvekar att söka plats på

förskola för sitt utvecklingsstörda barn. Enligt motionären bör därför regeringen uppdra åt socialstyrelsen att med uppmärksamhet följa de förändringar för utvecklingsstörda barn i förskolåldern som den nya omsorgslagen kan medföra.

Först bör påpekas att för sådana platser i förskola som avses i 15 § socialtjänstlagen, dvs. platser för bl. a. barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling, får kommunen ta ut avgift endast i den mån verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året (25 § 2 st. socialtjänstlagen). De första 15 timmarna skall alltså alltid vara avgiftsfria. För tiden därutöver får dock familjens ekonomiska situation avgöra om avgiftsfrihet är motiverad.

Så gott som alla psykiskt utvecklingsstörda barn som har barnomsorg eller 85% av samtliga utvecklingsstörda barn i förskoleåldern är redan integrerade i den kommunala barnomsorgen. Enligt vad utskottet erfarit är dock socialstyrelsen uppmärksam på att negativa effekter i det hänseende som påtalats i motionen kan uppkomma till följd av den nya omsorgslagen. För närvarande följer socialstyrelsen frågan och planerar att utge information till kommunerna, eventuellt i form av ett meddelandeblad.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är viktigt att uppmärksamma eventuella effekter av att förskolan inte längre kommer att vara en avgiftsfri omsorg för de utvecklingsstörda barnen. Socialstyrelsen är dock, som framgått, redan uppmärksam på att den nya omsorgslagen kan få negativa effekter i detta hänseende och kommer att följa utvecklingen.

Mot bakgrund härav anser utskottet inte att motion So625 (c) påkallar något initiativ av riksdagen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So603 yrkande 2, motion 1985/86:So604 yrkande 3, motion 1985/86:So606 yrkandena 5 och 6, motion 1985/86:So609, motion 1985/86:So613 yrkande 2 och motion 1985/86:So614 yrkande 6 samt med avslag på motion 1985/86:So607 yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *höjning av barnomsorgsavgiften*

att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 6 och motion 1985/86:So626,

3. beträffande *lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg*

att riksdagen avslår motion 1985/86:So603 yrkande 3 och motion 1985/86:Fi 713 yrkande 3,

4. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen till *Bidrag till kommunal barnomsorg* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 8490000000 kr.,

5. beträffande *lagstadgad rätt till förskoleplats*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 1 i motsvarande del,

6. beträffande *utbyggnadens inriktning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 1 i motsvarande del,

7. beträffande *utbyggnaden av barnomsorgen under 1986/87*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 2,

8. beträffande *förlängning av anordningsbidrag*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 4,

9. beträffande *bindande kvalitetsnormer*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 7,

10. beträffande *extra förstärkningsresurser*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 5,

11. beträffande *behörighet för personal inom barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkandena 10 och 11,

12. beträffande *möjlighet till fortbildning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So607 yrkande 12,

13. beträffande *kristna grundvärderingar i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So606 yrkande 1,

14. beträffande *demokratiska principer i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So614 yrkande 9,

15. beträffande *allsidighet och objektivitet i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So614 yrkande 10,

16. beträffande *föräldrautbildning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So606 yrkande 2,

17. beträffande *teckenspråk i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So619,

18. beträffande *användningen av benämningen förskola*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So613 yrkande 1,

19. beträffande *skolstyrelsens och skolöverstyrelsen ansvar för verksamhet i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So613 yrkandena 4 och 5 och motion 1985/86:So614 yrkande 8,

20. beträffande *deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande förskola*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So613 yrkande 3,

21. beträffande *uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So613 yrkande 6,

22. beträffande *befrielse från arbetsgivaravgift*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So604 yrkande 7,

23. beträffande *information om alternativ barnomsorg*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So612,

24. beträffande *översyn av socialtjänstlagen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So614 yrkande 7

25. beträffande *dagbarnvårdares barntillsyn av egna barn*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So617,

26. beträffande *stöd till familjedaghemmen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So624.

27. beträffande *en rökfri barnomsorg*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So608.

28. beträffande *en undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So614 yrkande 12 i motsvarande del.

29. beträffande *en undersökning av personalomsättningen i barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So614 yrkande 12 i motsvarande del.

30. beträffande *den sociala snedrekryteringen i barnomsorgen*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So610 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

31. beträffande *barnomsorg på obekväm arbetstid*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So610 yrkande 2

32. beträffande *psykiskt utvecklingsstörda barn i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:So625.

2. F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan

Regeringen har under punkt F 2. (s. 117 och 118) föreslagit riksdagen att till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 30375000 kr.

Motion

I motion 1985/86:So616 av Sylvia Pettersson (s) och Margareta Palmqvist (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en utvidgning av undantagsbestämmelserna om rätt till hemspråksträning i förskolan.

Utskottet

Målet för hemspråksträningen i förskolan är detsamma som gäller även för skolans hemspråksundervisning, nämligen att främja en aktiv tvåspråkighet och att stödja barnets språkutveckling med förankring i det egna språket.

Statsbidrag till hemspråksträning för sexåringar inom den kommunala barnomsorgen infördes den 1 juli 1977. Den 1 juli 1979 utvidgades bidraget till att omfatta även femåringar. Statsbidraget har fastställts till 3375 kr. Bidragsbestämmelserna återfinns i förordningen (1977:628) om statsbidrag till hemspråksträning i förskolan.

I *motion 1985/86:So616 av Sylvia Pettersson och Margareta Palmqvist (båda s)* begärs ett tillkännagivande av vad som anförts i motionen om

behovet av en utvidgning av undantagsbestämmelserna om rätt till hemspråksträning i förskolan. Motionärerna pekar på att gällande bestämmelser inte lämnar utrymme för hemspråksundervisning för barn vars ena förälder talar ett annat språk och där föräldrarna har separerat och barnet bor hos den andra av föräldrarna i Sverige.

Sedan den 9 juli 1985 uppställs vissa preciserade förutsättningar för när statsbidrag kan utgå för hemspråksträning i förskolan. Preciseringarna framgår av den förordning om ändring i 1977 års statsbidragsförordning som regeringen utfärdade 1985 (SFS 1985:603). Enligt den nya formuleringen av 2 § statsbidragsförordningen förutsätts för statsbidrag att barnet i hemmet har ett annat dagligt umgängesspråk än svenska med minst en förälder/vårdnadshavare. Detta krav gäller dock inte för samiska barn och vissa utländska adoptivbarn som har ett etablerat språk när det kommer till Sverige och som har behov av språkstöd i förskolan. Hemspråksstödet för förskolan gäller vidare endast ett språk per barn och under förutsättning att barnet deltar i en grupp där hemspråksträning bedrivs minst fyra timmar per vecka.

Utgångspunkten för hemspråksträningen i förskolan måste vara att barnet behöver en sådan träning. Utskottet anser det rimligt att anta att åtminstone vissa av de barn som berörs i motionen, dvs. barn med separerade föräldrar där den andra föräldern har ett annat modersmål än svenska, kan ha behov av hemspråksträning. En förutsättning för statsbidrag bör dock vara att föräldrarna begär att barnet skall få hemspråksträning för att kunna kommunicera med den förälder som det inte bor hos. Vidare måste krävas att kontakten mellan barnet och den andra föräldern upprätthålls regelbundet. Det bör enligt utskottets mening ankomma på regeringen att bedöma om statsbidragsbestämmelserna behöver förtydligas i här aktuellt avseende.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1985/86:So 616 (s).

Utskottet har ingen erinran mot den förslagna medelsanvisningen till bidrag till hemspråksträning i förskolan.

Utskottet hemställer

1. beträffande *hemspråksträning för vissa barn*

att utskottet avstyrker motion 1985/86:So616.

2. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 30375000 kr.

3. F 3. Barnmiljörådet

Regeringen har under punkt F 3. (s. 118 och 119) föreslagit riksdagen att till Barnmiljörådet för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 3075000 kr.

I motion 1985/86:So623 av Nils Carlshamre m.fl. (m) hemställs att riksdagen vid behandlingen av proposition 1985/86:100 bil. 7 beslutar att under *F 3. Barnmiljörådet*, för budgetåret 1986/87 anslå 1538000 kr., samt att rådet i och med utgången av innevarande år skall vara avvecklat.

Utskottet

Barnmiljörådet, som inrättades den 1 juli 1980, är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Barnmiljörådets verksamhet omfattar olika samordningsprojekt inom barnsäkerhets- och barnmiljöområdet. Vidare arbetar rådet med särskild information inom dessa områden genom skrifter, konferenser, utställningar, seminarier m.m. Referensgrupper för barnsäkerhet och för barnmiljö är knutna till rådet i syfte att samla in erfarenheter, stimulera till och samordna olika insatser, sprida information och uppmärksamma brister i barns miljö. Rådet samarbetar också med de övriga nordiska länderna i barnsäkerhetsfrågor.

I budgetpropositionen föreslås ett i stort sett oförändrat anslag på 3075000 kr. I motion 1985/86:So623 av Nils Carlshamre m.fl. (m) hemställs att anslaget skall halveras och att rådet skall upphöra fr.o.m. den 1 januari 1987. Motionärerna anser att en ansträngd statsbudget inte bör tyngas av särskilda anslag för uppgifter som lika väl kan ombesörjas av sedan länge etablerade myndigheter. Barnmiljörådets uppgifter bör enligt motionärerna kunna ombesörjas av socialstyrelsen och/eller andra sedan länge befintliga stora och resursstarka statliga verk i den mån inte uppgifterna kan överföras till kommunerna.

Utskottet har under en rad av år behandlat motionsyrkanden från moderata samlingspartiet med motsvarande innehåll som den nu aktuella motionen. Utskottet har därvid bl.a. anfört att det inte råder några delade meningar om att man så långt möjligt bör begränsa byråkratin, men att barnmiljörådet inte utgör ett lämpligt mål för angrepp på byråkratin. Utskottet har också erinrat om att barnen är en utsatt grupp och att rådets verksamhet måste bedömas med hänsyn härtill. Rådet har till uppgift att stödja och inspirera barn och föräldrar och motverka det kommersiella tryck som familjen utsätts för. Barnmiljörådet är också ett centralt organ för säkerhetsfrågor bland barn och ungdom.

I den nu aktuella motionen anförs inga nya skäl varför man skulle avskaffa barnmiljörådet. Utskottet får därför hänvisa till riksdagens tidigare ställningstagande i denna fråga.

Utskottet avstyrker således motion 1985/86:So623 (m) och tillstyrker den i budgetpropositionen föreslagna medelsanvisningen för barnmiljörådet.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1985/86:So623 till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 3075000 kr.

Regeringen har under punkt F 4. (s. 120–122) föreslagit riksdagen att till Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 3654000 kr.

Motion

I motion 1985/86:So603 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 5)

5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om kostnader för internationella adoptioner.

Utskottet

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) är sedan den 1 juli 1981 central förvaltningsmyndighet med ansvar för information, tillsyn och kontroll i frågor rörande internationella adoptioner. NIA har efter vissa lagändringar från den 1 januari 1985 tillförts vissa nya arbetsuppgifter i vilka ingår att bedöma tillförlitligheten i sådana adoptioner som sker utan medverkan av auktoriserad organisation. De nya uppgifterna har inneburit en ökad ärendetillströmning till NIA.

De höga kostnaderna för adoption av barn från andra länder tas upp i *motion 1985/86:So603 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)*. I motionen hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om kostnader för internationella adoptioner (*yrkande 5*). Motionärerna hänvisar till att adoptionskostnaderna stigit mycket kraftigt under 1980-talet och anser att det finns en klar risk för att ekonomiskt svaga grupper utestängs från möjligheten att adoptera och att adoptionsbarn inte får några syskon då många familjer endast har råd att adoptera ett barn. Motionärerna anser att den av regeringen nyligen tillsatta utredningen med uppdrag att undersöka förutsättningarna för att minska enskildas kostnader i samband med adoption av utländska barn bör ha i uppdrag att lägga ett förslag till ekonomiskt stöd för internationella adoptioner och inte att undersöka om detta är möjligt.

NIA begärde i en skrivelse till regeringen i februari 1985 mot bakgrund av de stigande adoptionskostnaderna att regeringen skulle låta utreda frågan om ekonomiskt stöd för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn.

Frågan om de höga kostnaderna vid internationella adoptioner har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, senast i betänkande SoU 1984/85:17. Utskottet framhöll då liksom tidigare vikten av att adoptionskostnaderna hindras från att stiga till nivåer där många människor av ekonomiska skäl kan tvingas avstå från adoption. Statsmakterna måste enligt utskottet ta ett ansvar för denna utveckling. Utskottet upplyste samtidigt att regeringen avsåg att tillsätta en utredning i frågan. Utskottet anförde att enligt utskottets mening utredningens uppgift borde vara att

utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption (bet. s. 12).

Regeringen har i september 1985 gett statskontoret i uppdrag att analysera kostnader och servicenivå hos de auktoriserade adoptionsorganisationerna.

Regeringen har härefter genom beslut den 28 november 1985 beslutat tillkalla en särskild utredare med uppdrag att undersöka förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn. I direktiven till utredaren (dir. 1985:54) redovisas riksdagens ovannämnda uttalande. I direktiven anför statsrådet Lindqvist att det enligt hans uppfattning därför finns anledning att undersöka förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn.

Utskottet konstaterar att den aviserade utredningen om adoptionskostnaderna nu tillsatts och att detta utredningsarbete nu kommit i gång. Mot bakgrund av formuleringarna i utredarens direktiv vill utskottet emellertid understryka sitt uttalande från förra året om att utredningens uppgift bör vara att utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att beakta detta när den senare har att ta ställning till resultatet av utredningen.

Motion 1985/86:So603 (fp) får i aktuell del anses tillgodosedd och avstyrks (yrkande 5).

Utskottet har ingen erinran mot den föreslagna medelsanvisningen till NIA.

Utskottet hemställer

1. beträffande *utredningen om adoptionskostnader*

att riksdagen avslår motion 1985/86:So603 yrkande 5,

2. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen till *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 3654000 kr.

Stockholm den 20 maj 1986

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m) Kjell Nilsson (s), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ulla Tillander (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Ivar Nordberg (s), Ingvar Eriksson (m), Erik Janson (s), Rosa Östh (c) och Maud Björnemalm (s).

Statsbidragssystem för barnomsorgen (mom. 1 i hemställan)

1. av Evert Svensson, Kjell Nilsson, Anita Persson, Ingrid Andersson, Ivar Nordberg, Erik Janson och Maud Björnemalm (alla s) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "(vpk) yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet har, som ovan nämnts, upprepade gånger prövat frågan om principerna för statsbidragsgivningen till barnomsorgen. Ingenting nytt har framkommit sedan utskottet senast behandlade dessa frågor. Vissa justeringar av reglerna vidtogs så sent som i december 1985. Erfarenheterna av systemet och resultatet av riksrevisionsverkets analys får utvisa om det finns anledning till eventuella förändringar av statsbidragssystemet. De förslag till nytt statsbidragssystem som läggs fram i de borgerliga motionerna har samtliga dessutom flera nackdelar. Förslagen innebär en omfördelning av bidrag mellan olika tillsynsformer genom att bidrag föreslås utgå till alla omsorgsformer oavsett huvudman. Enligt förslagen skall bidrag vidare utgå till vinstdriven verksamhet. Detta kan utskottet inte acceptera eftersom det innebär risk för segregation av barnomsorgen och för att oseriösa företag lockas att etablera sig. Vidare föreslås kommunerna vara skyldiga att i sina barnomsorgsplaner uppta alla alternativa omsorgsformer. Utskottet anser att detta strider mot kommunernas självbestämmanderätt. Vad beträffar förslaget i motion So607 (vpk) saknas i dag statsfinansiella förutsättningar för att genomföra det alternativa statsbidragssystem som motionärerna föreslår. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion 1985/86:So603 (fp) yrkande 2, motion 1985/86:So604 (c) yrkande 3, motion 1985/86:So606 (c) yrkandena 5 och 6, motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 3, motion 1985/86:So609 (c), motion 1985/86:So613 yrkande 2 samt motion 1985/86:So614 (m) yrkande 6.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:So603 yrkande 2, motion 1985/86:So604 yrkande 3, motion 1985/86:So606 yrkandena 5 och 6, motion 1985/86:So607 yrkande 3, motion 1985/86:So609, motion 1985/86:So613 yrkande 2 samt motion 1985/86:So614 yrkande 6,

Statsbidragssystem för barnomsorgen (mom. 1 i hemställan)

2. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottet anser" och slutar "(vpk) yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att man redan nu kan konstatera att det nuvarande statsbidragssystemet har sådana brister att det snarast bör avvecklas och ersättas av ett nytt system. Riksdagen bör därför hos regeringen begära att

ett förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen skyndsamt utarbetas och framläggs för riksdagen.

Enligt utskottets mening bör statsbidraget till barnomsorgen utformas så att det blir en verklig stimulans för kommunerna att bygga ut verksamheten. Bidragskonstruktionen bör vidare vara sådan att den gynnar en kvalitativt bra barnomsorg. Utskottet anser därför att statsbidraget bör kopplas ihop med bindande miniminormer för personaltäthet, ytnormer och barngruppstorlekar. För att säkra den kvantitativa utbyggnaden av barnomsorgen bör ett driftbidrag utgå med 75% av de faktiska driftkostnaderna och på så sätt täcka personalkostnaderna.

Utskottet tillstyrker således motion 1985/86:So607 yrkande 3. Till frågan om höjning av barnomsorgsavgiften, bindande kvalitetsnormer och anordningsbidrag återkommer utskottet i det följande.

Med hänsyn till detta ställningstagande har utskottet ingen anledning att gå in på motionerna 1985/86:So603 (fp) yrkande 2, motion 1985/86:So604 (c) yrkande 3, motion 1985/86:So606 (c) yrkandena 5 och 6, motion 1985/86:So609 (c), motion 1985/86:So613 yrkande 2 samt motion 1985/86:So614 (m) yrkande 6 som därför avstyrks.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *statsbidragssystem för barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 3 och med avslag på motion 1985/86:So603 yrkande 2, motion 1985/86:So604 yrkande 3, motion 1985/86:So606 yrkandena 5 och 6, motion 1985/86:So609, motion 1985/86:So613 yrkande 2 samt motion 1985/86:So614 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Höjning av barnomsorgsavgiften (mom. 2 i hemställan)

3. av Inga Lantz (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservation 2 – anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Även i motion" och slutar med "(yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående tillstyrkt förslaget i motion So607 yrkande 3 om ett driftbidrag med 75% av de faktiska driftkostnaderna i barnomsorgen. Utskottet tillstyrker följaktligen förslaget i samma motion (yrkande 6) om en höjning av barnomsorgsavgiften från 2,2 till 2,9% för att finansiera driftbidraget. Regeringen bör skyndsamt framlägga lagförslag härom för riksdagen.

dels att utskottet under moment 2 bort hemställa

2. beträffande *höjning av barnomsorgsavgiften*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:So607 yrkande 6 och med avslag på motion 1985/86:626 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "företagsdrivna daghem" bort ha följande lydelse:

Statsbidragssystemet bör bygga på en princip som innebär fullständig likställighet mellan enskild och kommunal barnomsorg. Det finns enligt utskottets mening inte någon anledning för staten att motsätta sig barnomsorg i enskild regi eller att kommunerna köper barnomsorgstjänster av seriösa företag. Det skall självfallet vara en förutsättning att barnomsorgen har en tillfredsställande kvalitet och att den ingår i kommunens barnomsorgsplan. I avvaktan på en större reformering av statsbidragssystemet för barnomsorgen bör reglerna för bidrag till alternativ barnomsorg ändras i enlighet med vad som föreslås i motion 1985/86:So603 (fp) yrkande 3 och motion 1985/86:Fi713 (fp) yrkande 3. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 3 bort hemställa

> 3. beträffande *lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg*
> att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So603 yrkande 3 och motion 1985/86:Fi713 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Lagstadgad rätt till förskoleplats och utbyggnadens inriktning (mom. 5 och 6 i hemställan)

5. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Sedan föregående" och slutar med "(yrkande 1 delvis)" bort ha följande lydelse:

Vad gäller frågan om lagstiftning för att garantera alla barn en rätt till förskoleplats delar utskottet den uppfattning som framförts i motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 1 i motsvarande del, nämligen att riksdagen så snart det kan ske bör besluta om lagstadgad rätt till plats i förskola. En sådan lagstiftning skulle, menar utskottet, påskynda den nödvändiga utbyggnaden. Regeringen bör därför snarast framlägga erforderliga lagförslag för riksdagen.

Utskottet anser vidare i likhet med motionärerna att den bästa omsorgsformen för flertalet förskole- och skolbarn är daghem och fritidshem. Utbyggnaden av samhällets barnomsorg bör därför ske i form av daghem och fritidshem. Familjedaghemmet bör avvecklas och platserna ersättas med daghemsplatser. De kvinnor som nu arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan arbeta i den kollektiva barnomsorgen. Någon utbyggnad av deltidsförskolan bör inte stimuleras.

Vad utskottet nu anfört bör i enlighet med motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 1 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 5 och 6 bort hemställa

5. beträffande *lagstadgad rätt till förskoleplats*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande *utbyggnadens inriktning*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Motiveringen till mom. 6 i hemställan

6. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c) Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "När det gällde" och slutar med "(yrkande 1 delvis)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att familjedaghem är ett utmärkt alternativ för många barn. Utskottet kan därför inte tillstyrka ett uttalande med innebörd att en utbyggnad av barnomsorgen endast bör ske i form av daghem och fritidshem. Motion 1985/86:So607 (vpk) avstyrks därför, förutom vad gäller lagstadgad rätt till förskoleplats (yrkande 1 i motsvarande del), även beträffande utbyggnadens inriktning (yrkande 1 delvis).

Utbyggnaden av barnomsorgen under 1986/87 (mom. 7 i hemställan)

7. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Med anledning av" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 2 att utbyggnadsbehovet är mycket större än vad regeringen gör gällande. Behovet av daghemsplatser uppgår enligt utskottets beräkningar till närmare 400000:. En kraftig utbyggnad måste alltså ske. Utskottet tillstyrker därför motionärernas förslag att riksdagen skall uttala sig för målsättningen att 50000 daghemsplatser byggs under budgetåret 1986/87.

dels att utskottet under moment 7 bort hemställa

7. beträffande *utbyggnaden av barnomsorgen under 1986/87*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Motiveringen till mom. 7 i hemställan

8. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Med anledning av" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående uttalat att familjedaghem är ett utmärkt alternativ i barnomsorgen i allmänhet (se res. 6). För barn i glesbygd, allergiska barn och för barn till föräldrar med obekväm arbetstid är det dessutom ofta det lämpligaste alternativet. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom ett riksdagsuttalande som endast tar sikte på målsättningen för en utbyggnad av daghem och fritidshem. Utskottet avstyrker därför motionen (vpk) såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

Förlängning av anordningsbidrag (mom. 8 i hemställan)

9. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 12 med "Enligt utskottets" och slutar på s. 13 med "(yrkande 4)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 4 att anordningsbidraget bör förlängas till dess att utbyggnadsbehovet är täckt. Detta bör riksdagen med anledning av motionen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 8 bort hemställa

8. beträffande *förlängning av anordningsbidrag*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bindande kvalitetsnormer (mom. 9 i hemställan)

10. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Utskottet avstyrkte" och slutar på s. 19 med " 7a, b och c" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte godta att kvalitetskraven på barnomsorgen sänkts. För att kvaliteten inom barnomsorgen skall kunna upprätthållas och utvecklas måste det införas bindande miniminormer i fråga om barngruppernas storlek och personaltätheten. Ytnormer måste återinföras. För åldersgrupperna 3–12 år inom förskolan och fritidshemmen bör grupperna inte vara större än 15 barn. För de s.k. småbarnsgrupperna, i åldrarna upp till 3 år, bör antalet inte överstiga 10 barn. När det gäller s.k. utvidgad syskongrupp, barn från 0,5 till 12 år bör barnantalet vara 12–15, beroende på åldersfördelningen i gruppen. Det är viktigt att antalet barn i grupperna inte är för stort, men det är också viktigt att barngrupperna i största möjliga utsträckning hålls ihop under hela förskoleperioden. Att barnen har en fast grupptillhörighet under en lång tid är väsentligt för trygghet och kontinuitet i deras tillvaro. Vidare bör de rekommendationer för personaltäthet som socialstyrelsen utfärdat gälla. Det innebär 0,40 personal per barn i åldrarna 0,5–3 år, 0,20 i åldrarna 3–7 år och 0,17 i åldrarna 7–12 år. Ytnormen måste återinföras och fastställas till 9,0–9,5 m^2 per plats.

Utskottet tillstyrker således motion 1985/86:607 yrkande 7.

dels att utskottet under moment 9 bort hemställa

9. beträffande *bindande kvalitetsnormer*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Extra förstärkningsresurser (mom. 10 i hemställan)

11. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Det statsbidragssystem" och slutar med "(yrkande 5)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnomsorgen i de bostadsområden som har särskilt svåra sociala problem bör få bidrag till extra förstärkningsresurser. Vad utskottet här anfört med anledning av motion So607 (vpk) yrkande 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 10 bort hemställa

10. beträffande *extra förstärkningsresurser*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Behörighet för personal inom barnomsorgen (mom. 11 i hemställan)

12. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "När det gäller" och slutar med "yrkandena 10 och 11" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är ytterst väsentligt att personalen inom barnomsorgen är utbildad för sin uppgift. Enligt utskottets mening bör det ankomma på regeringen att lämna förslag till riksdagen som innebär att regler för allmän behörighet för personalen inom barnomsorgen införs. Regeringen bör även vidta åtgärder i syfte att bereda redan anställd personal som saknar formell behörighet möjlighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet. Vad utskottet nu anfört bör, i enlighet med motion 1985/86:So607 yrkandena 10 och 11, ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 11 bort hemställa

11. beträffande *behörighet för personal inom barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So607 yrkandena 10 och 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Möjlighet till fortbildning (mom. 12 i hemställan)

13. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Motionsyrkandet" och slutar med "motionen (vpk)" bort ha följande lydelse:

När det gäller fortbildningen vill utskottet här åter understryka vad utskottet tidigare uttalat om vikten av att barnomsorgspersonalen får möjlighet till fortbildning. Utskottet vill även hänvisa till att socialministern i proposition 1984/85:209 särskilt framhöll den betydelse som barnomsorgspersonalens möjligheter till fortbildning har för en kvalitativ utveckling av verksamheten. Mot den nu angivna bakgrunden vill utskottet, med bifall till motion 1985/86:So607 (vpk) yrkande 12, uttala att kommunerna bör bereda barnomsorgspersonalen möjlighet till fortbildning motsvarande 30 timmar per år. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 12 bort hemställa

12. beträffande *möjlighet till fortbildning*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:So607 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Kristna grundvärderingar i förskolan och demokratiska principer i förskolan (mom. 13 och 14 i hemställan)

14. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet hade" och slutar med "(yrkande 1)" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Enligt proposition" och på s. 16 slutar med "(yrkande 9)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning skulle mycket av vårt kulturarv te sig obegripligt om förskolans pedagogiska verksamhet frångick kristna grundvärderingar. Utskottet anser det därför vara självklart att förskolans pedagogiska verksamhet skall utgå från att varje människa är unik och har ett eget värde liksom att den skall bygga på den etik och den tradition av humanism och medmänsklighet som grundas på kristendomen. Det pedagogiska programmet för förskolan bör vidare bygga på och syfta till att hos barnen inpränta den respekt för medmänniskors självbestämmande, lika värde och integritet samt för alla de demokratiska principer i övrigt som vilar på västerländsk kristen grund. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion So606 (c) yrkande 1 och med bifall till motion 614 (m) yrkande 9 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 13 bort hemställa

13. beträffande *kristna grundvärderingar i förskolan*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So606 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att utskottet under moment 14 bort hemställa

14. beträffande *demokratiska principer i förskolan*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:So614 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill härutöver framhålla att behandlingen i förskolan av religösa och andra livsåskådningsfrågor inte får bli så objektiv och utslätad att vårt kristna kulturarv försummas. Vidare är förskolor med kristen inriktning en rättighet och en nödvändighet för dem som vill bibringa sina barn en kristen uppfostran. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So606 (c) yrkande 1.

Allsidighet och objektivitet i förskolan (mom. 15 i hemställan)

16. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 16. som börjar med "När det gäller" och på s. 17 slutar med "(yrkande 10)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas mening att i förskolan har använts utbildningsmaterial som inte uppfyllt kraven på allsidighet och objektivitet, t.ex. Världen i förskolan och Barnens kärleksliv. Alla föräldrar skall med förtroende kunna skicka sina barn till förskolan. Man måste ta hänsyn till att föräldrarna har olika uppfattningar om hur känsliga frågor skall presenteras för barnen. Personalen skall vidare vinnlägga sig om att inte utsätta barnen för ensidiga värderingar i frågor där föräldrarna uppenbarligen har eller kan ha olika uppfattningar. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion 1985/86:So614 yrkande 10 bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 15 bort hemställa

15. beträffande *allsidighet och objektivitet i förskolan*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So614 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Användningen av benämningen förskola (mom. 18 i hemställan)

17. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Utskottet delar" och slutar på s. 20 med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att användningen av benämningen förskola om olika former av barnomsorg leder tanken helt fel. Benämningen förskola bör reserveras för en skolförberedande, mer strukturerad verksamhet. Barnomsorg är samlingsbegreppet för daghem, familjedaghem och dylikt där omvårdnad ges. Vad utskottet här uttalat om användningen av benämningen förskola bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 18 bort hemställa

18. beträffande *användningen av benämningen förskola*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So613 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för verksamhet i förskolan (mom. 19 i hemställan)

18. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Ett motionsyrkande" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnen före skolstarten behöver en bättre förberedelse för skolan än vad som erbjuds i dag. Skolstyrelsen bör därför ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för lågstadiet under året närmast före skolstarten, och skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att utforma det pedagogiska programmet för denna del av verksamheten. Detta bör riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:So613 yrkandena 4 och 5 och So614 yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 19 bort hemställa

19. beträffande *skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för verksamhet i förskolan*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So613 yrkandena 4 och 5 samt motion 1985/86:So614 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande förskola (mom. 20 i hemställan)

19. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 20 med "Även när" och slutar på s. 21 med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barn behöver en pedagogisk, välstrukturerad och systematisk träning som förberedelse för skolan. Deras nyfikenhet och intresse av att lära måste tas till vara och stimuleras i homogena grupper. Deltidsförskolan bör därför utvecklas till en mer skolförberedande förskola. Detta bör riksdagen med anledning av motion So 613 (m) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 20 bort hemställa

20. beträffande *deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande förskola*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So613 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor (mom. 21 i hemställan)

20. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Genom de" och slutar med "skall uppmuntras" bort ha följande lydelse:

Såsom påpekas i motion So613 arbetar enskilda skolförberedande förskolor ofta med en pedagogik – t.ex. Montessori – som är värdefull såväl för barnets utveckling som för hela den pedagogiska utvecklingen i vårt land. De enskilda förskolorna är också nödvändiga för att ge föräldrar valfrihet mellan olika förskolor. Utskottet anser att riksdagen med anledning av motionen yrkande 6 som sin mening bör ge regeringen till känna att enskilda skolförberedande förskolor skall uppmuntras.

dels att utskottet under moment 21 bort hemställa

> 21. beträffande *uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor*
> att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So613 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Befrielse från arbetsgivaravgift (mom. 22 i hemställan)

21. av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Riksdagen har" och slutar med "(yrkande 7)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen att familjernas valfrihet bör vara ledstjärna vid utformningen av stödet till barnomsorgen och tillstyrker alltså motion So604 (c) yrkande 7, vari föreslås att föräldrar som anlitar barnomsorg i privata former skall befrias från arbetsgivaravgift för utbetalad lön upp till 20000 kr.

dels att utskottet under moment 22 bort hemställa

> 22. beträffande *befrielse från arbetsgivaravgift*
> att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So604 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Information om alternativ barnomsorg (mom. 23 i hemställan)

22. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Motioner med" och på s. 22 slutar med "So612 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns flera skäl att stimulera och utveckla alternativa barnomsorgsformer. De erfarenheter

som i dag finns av alternativ barnomsorg bör tas till vara. Utskottet anser att detta är en uppgift för socialstyrelsen och att socialstyrelsen också bör svara för informationen till kommunerna om alternativ barnomsorgsverksamhet. Den information som i dag utgår i detta hänseende är alltför knapphändig. Vad utskottet här anfört om socialstyrelsens uppgifter i fråga om alternativ barnomsorgsverksamhet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 23 bort hemställa

23. beträffande *information om alternativ barnomsorg*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So612 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Översyn av socialtjänstlagen (mom. 24 i hemställan)

23. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp) och Ingvar Eriksson (m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "För närvarande" och slutar med "yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Enligt vad utskottet erfar har vissa kommuner en mycket restriktiv inställning till alternativ barnomsorg och ger föga stöd åt denna verksamhet. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att en översyn bör göras i syfte att komplettera socialtjänstlagen med regler som ger kommunen skyldighet att ge kommunalt stöd likvärdigt motsvarande stöd till kommunal barnomsorg till den alternativa barnomsorgsverksamhet som fyller kvalitetskraven. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion 1985/86:So614 yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 24 bort hemställa

24. beträffande *översyn av socialtjänstlagen*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So614 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Dagbarnvårdares barntillsyn av egna barn (motiveringen till mom. 25 i hemställan)

24. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 23 med "Mycket talar" och slutar med "So617 (c)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets bedömning finns det inget som talar för att ersättning till dagbarnvårdare för vård av egna barn inte skulle vara lagligt. Utskottets uppfattning är att detta arrangemang är tillåtet.

Socialstyrelsen har i ett nyligen utgivet meddelandeblad (nr 8/86) om statsbidrag till barnomsorgen uttalat att dagbarnvårdarens egna barn aldrig får medräknas i underlaget för statsbidrag. Utskottet delar inte socialstyrelsens bedömning. Statsbidrag skall kunna utgå även för dagbarnvårda-

rens egna barn som är inskrivna i kommunal barnomsorg som samtidigt med dagbarn vistas i dagbarnvårdarens hem.

Med hänvisning till vad utskottet här uttalat är något initiativ av riksdagen med anledning av motion So 617 (c) inte påkallat. Utskottet avstyrker därför motionen.

Stöd till familjedaghemmen (mom. 26 i hemställan)

25. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 24 med "I propositionen med" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att familjedaghemsverksamheten är ett nödvändigt alternativ i den kommunala barnomsorgsverksamheten. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att socialstyrelsen på olika sätt bör stimulera den kvalitetsmässiga utvecklingen av denna verksamhet. Det skulle, såsom påpekas i motionen, vara ett värdefullt stöd för både kommunerna och dagbarnvårdarna. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion 1985/86:So624 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 26 bort hemställa

> 26. beträffande *stöd till familjedaghemmen*
> att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So624 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

En undersökning av hälsoförhållandena och av personalomsättningen i barnomsorgen (mom. 28 och 29 i hemställan)

26. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Enligt vad" och slutar med "vid vissa daghem" bort utgå.

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Frågan om" och slutar med "(yrkande 12 delvis)" bort ha följande lydelse:

Enligt vad utskottet inhämtat är syftet med socialstyrelsens kartläggning bl.a. att få kännedom om frekvensen luftvägsinfektioner hos barnen inom barnomsorgen. Utskottet anser emellertid i likhet med motionärerna i motion So614 (m) yrkande 12 att en betydligt mer genomgripande sammanställning och undersökning bör göras beträffande infektionsriskerna för såväl barn som personal. Därvid bör också missfallsfrekvensen hos barnomsorgspersonalen undersökas. Vidare bör regeringen ta initiativ till en undersökning av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem, allt i syfte att göra daghemsmiljön så bra för både barn och personal som den är avsedd att vara.

Vad utskottet här uttalat med anledning av den nu aktuella motionen yrkande 12 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 28 bort hemställa

28. beträffande *en undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So614 yrkande 12 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att utskottet under moment 29 bort hemställa

29. beträffande *en undersökning av personalomsättningen i barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:So614 yrkande 12 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Vid 3 F 3. Barnmiljörådet

27. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 34 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "för barnmiljörådet" bort ha följande lydelse:

Även utskottet anser att statsbudgeten inte genom särskilda anslag bör belastas med kostnader för uppgifter som lika väl kan ombesörjas av redan etablerade myndigheter. Utskottet delar således den av motionärerna anförda uppfattningen och tillstyrker motionen.

dels att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1985/86:So623 till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 538 000 kr.

Särskilt yttrande

beträffande *kristna grundvärderingar i förskolan* av Daniel Tarschys (fp) och Per Arne Aglert (fp) som anför:

Till de synpunkter som utskottet anför i sitt avstyrkande av motion 1985/86:So606 av Alf Svensson (c) (yrkande 1) vill vi foga att det enligt folkpartiets uppfattning bör finnas möjlighet för de föräldrar som efterfrågar en mer konfessionellt präglad barnomsorg att få detta önskemål tillfredsställt, t.ex. genom daghem eller deltidsgrupper i föräldrakooperativ eller enskild regi.

Sid.
Sammanfattning 1
F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg 2
Motioner 2
Utskottet 6
Allmän bakgrund 6
Statsbidragsregler för barnomsorgen 7
Utbyggnaden av barnomsorgen m. m. 11
Kvalitetsnormer m. m. inom barnomsorgen 13
Personalutbildning m. m. 14
Den pedagogiska inriktningen m. m. 15
Skolförberedande verksamhet 19
Alternativ barnomsorg m. m. 21
Familjedaghem 22
Hälsoförhållandena inom barnomsorgen 24
Barnomsorg på obekväm arbetstid m. m. 27
Psykiskt utvecklingsstörda barn i förskolan 29
Hemställan 30
F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan 32
Motion 32
Utskottet 32
F 3. Barnmiljörådet 33
Motion 34
Utskottet 34
F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor 35
Motion 35
Utskottet 35
Reservationer 37
1. Statsbidragssystem för barnomsorgen (mom. 1 i hemställan) av s 37
2. D:o av vpk 37
3. Höjning av barnomsorgsavgiften (mom. 2 i hemställan) av vpk . 38
4. Lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg (mom. 3 i hemställan) av fp, m, c 39
5. Lagstadgad rätt till förskoleplats och utbyggnadens inriktning (mom. 5 och 6 i hemställan) av vpk 39
6. Motiveringen till mom. 6 i hemställan av m, c 40
7. Utbyggnaden av barnomsorgen under 1986/87 (mom. 7 i hemställan) av vpk 40
8. D:o av m, c 40
9. Förlängning av anordningsbidrag (mom. 8 i hemställan) av vpk . 41
10. Bindande kvalitetsnormer (mom. 9 i hemställan) av vpk 41
11. Extra förstärkningsresurser (mom. 10 i hemställan) av vpk 42
12. Behörighet för personal inom barnomsorgen (mom. 11 i hemställan) av vpk 42
13. Möjlighet till fortbildning (mom. 12 i hemställan) av vpk 42
14. Kristna grundvärderingar i förskolan och demokratiska principer i förskolan (mom. 13 och 14 i hemställan) av m 43
15. Motiveringen till mom. 13 i hemställan av c 44
16. Allsidighet och objektivitet i förskolan (mom. 15 i hemställan) av m 44
17. Användningen av benämningen förskola (mom. 18 i hemställan) av m 44

18. Skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för verksamhet i förskolan (mom. 19 i hemställan) av m 45
19. Deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande förskola (mom. 20 i hemställan) av m 45
20. Uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor (mom. 21 i hemställan) av m 46
21. Befrielse från arbetsgivaravgift (mom. 22 i hemställan) av c 46
22. Information om alternativ barnomsorg (mom. 23 i hemställan) av fp, m, c 46
23. Översyn av socialtjänstlagen (mom. 24 i hemställan) av fp. m .. 47
24. Dagbarnvårdares barntillsyn av egna barn (motiveringen till mom. 25 i hemställan) 47
25. Stöd till familjedaghemmen (mom. 26 i hemställan) av m, c 48
26. En undersökning av hälsoförhållandena och av personalomsättningen i barnomsorgen (mom. 28 och 29 i hemställan) av m, c .. 48
27. Vid 3. F 3. Barnmiljörådet av m 49
Särskilt yttrande om kristna grundvärderingar i förskolan av fp . 49

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986